

Fristående skolor

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2001/02:35 *Fristående skolor* och motionsyrkanden i anslutning härtill.

Regeringen lägger i propositionen fram förslag till ändringar i skollagens bestämmelser om fristående skolor.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till nya bidragsregler för fristående särskolor och fristående gymnasieskolor. Riksdagen bör vidare anta regler om att utbildningen vid fristående särskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor skall vara avgiftsfri för eleverna, i likhet med vad som gäller för skolor inom det offentliga skolväsendet och för fristående grundskolor. Avgifter skall inte heller få tas ut i samband med ansökan till fristående skola. Lagregler om krav på behöriga lärare som överensstämmer med de krav som finns för offentliga skolor bör också införas i enlighet med regeringens förslag. Likaså bör regler införas om att huvudmannen för en fristående skola skall ha förutsättningar att bedriva verksamheten. Regeringen bör, som föreslås, få ett bemyndigande att meddela föreskrifter om skyldighet för fristående skolor att lämna en ekonomisk redovisning över sin verksamhet.

Däremot föreslår utskottet att riksdagen avslår regeringens förslag om vissa förtydligande tillägg i de lagregler som gäller Skolverkets prövning av om en fristående skola skall ha rätt till kommunala bidrag. Nuvarande regler om att skolan inte skall förklaras berättigad till bidrag om utbildningen skulle innebära påtagliga negativa följder för den kommunala skolverksamheten är enligt utskottets mening tillräckliga. Avgift skall enligt utskottet inte få tas ut för Skolverkets prövning.

Riksdagen bör även avslå föreslagna lagregler om rätt för en kommun att vid beräkningen av bidrag till fristående skolor ta hänsyn till kommunens ansvar för att bereda utbildning åt samtliga barn och ungdomar i kommunen. Utskottet föreslår vidare avslag på föreslagen skärpning av lagreglerna om kommunal uppföljning och utvärdering av fristående skolor.

Utskottet har invändningar mot att en särskild nämnd för fristående skolor inrättas med representanter för bl.a. kommunerna. Riksdagen bör göra ett uttalande till regeringen om detta. Riksdagen föreslås också uttala att Skol-

verket bör ges i uppdrag att utarbeta anvisningar när det gäller handlingar i ärenden om bidragsrätt för fristående skola. Vidare föreslås ett riksdagsuttalande till regeringen om behovet av att det utarbetas ett system för redovisning av kostnaderna för olika program vid kommunala gymnasieskolor.

Reservationer finns på ett flertal olika punkter från samtliga partier.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning.....	3
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	5
Redogörelse för ärendet	11
Ärendet och dess beredning	11
Propositionens huvudsakliga innehåll	11
Utskottets överväganden	13
Avslag på propositionen.....	13
En skola öppen för alla.....	14
Avgiftsfri utbildning.....	14
Frivilliga avgifter och föräldrainsatser i skolan.....	15
Förbud mot avgifter i samband med ansökan.....	16
Resurser för elever i behov av särskilt stöd.....	17
Krav på lärare.....	19
Förklaring om rätt till bidrag.....	22
Huvudmannen för skolan.....	26
Närmare om Skolverkets prövning.....	27
Yttranden över ansökningar	27
Inrättande av en särskild nämnd för fristående skolor.....	28
Avgift för Skolverkets prövning.....	29
Bidrag till fristående grundskolor och särskolor m.m.	30
Bidrag till fristående gymnasieskolor m.m.....	33
Bidragsprinciper.....	34
Redovisning av kostnader för olika gymnasieprogram	36
Kompensation för momskostnader.....	37
Statlig tillsyn	38
Kommunal uppföljning och utvärdering	39
Ekonomisk redovisning.....	41
Individuella program.....	43
Riksrekrytering till gymnasieskolan m.m.....	44
Lagförslaget i övrigt.....	46
Rätten att välja skola m.m.	47
Övriga frågor.....	49
Reservationer	53
1. Avslag på propositionen, m.m. (punkterna 1 och 6) – m, kd.....	53
2. Frivilliga avgifter och föräldrainsatser i skolan, m.m. (punkterna 3, 8, 11, 25, 30 och 33) – m.....	54
3. Förbud mot avgifter i samband med ansökan (punkt 4) – m, kd, c.....	57
4. Förbud mot avgifter i samband med ansökan (punkt 4) – fp, mp.....	58
5. Resurser för elever i behov av särskilt stöd, m.m. (punkterna 5, 17, 19, 26, 29 och 31) – m, kd, c, fp.....	58

6. Behörighet för waldorflärare m.m. (punkt 7) – c.....	61
7. Behörighet för waldorflärare, m.m. (punkterna 7, 25 och 33) – fp.....	62
8. Behörighet för waldorflärare, m.m. (punkterna 7 och 24) – mp.....	63
9. Förklaring om rätt till bidrag, m.m. (punkterna 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 och 21) – s, v.....	64
10. Statlig tillsyn av fristående skolor (punkt 20) – c, fp.....	69
11. Skyldighet att lämna ekonomisk redovisning till kommunen (punkt 23) – m, fp.....	69
12. Riksrekrytering till gymnasieskolan, m.m. (punkterna 27 och 32) – m, kd, fp.....	70
13. Riksrekrytering till gymnasieskolan, m.m. (punkterna 27 och 29) – v.....	71
14. Elevantal vid start av fristående skola (punkt 34) – kd.....	72
Särskilda yttranden.....	74
1. Behörighet för waldorflärare m.m. (punkt 7) – m, kd.....	74
2. Förklaring om rätt till bidrag (punkt 9) – v.....	74
3. Statlig tillsyn av fristående skolor (punkt 20) – m.....	74
4. Införandet av en nationell skolpeng (punkt 30) – fp.....	75
Bilagor	
1. Förteckning över behandlade förslag.....	76
Propositionen.....	76
Motioner.....	76
2. Regeringens lagförslag.....	87
Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).....	87
3. Utskottets lagförslag.....	103
Av utskottet föreslagna ändringar i regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).....	103

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut:

1. Avslag på propositionen

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub12, 2001/02:Ub13, 2001/02:Ub14, 2001/02:Ub15 yrkande 1 och 2001/02:Ub18 yrkande 1.

Reservation 1 (m, kd) – delvis

2. Avgiftsfri utbildning

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 9 kap. 7 § första stycket, 10 § första och andra styckena, 12 § andra stycket och 14 § andra stycket.

3. Frivilliga avgifter och föräldrainsatser i skolan

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub15 yrkande 3.

Reservation 2 (m) – delvis

4. Förbud mot avgifter i samband med ansökan

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 b kap. 10 d § samt 9 kap. 7 § andra stycket och 10 § tredje stycket. Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 1, 2001/02:Ub17 yrkande 1 och 2001/02:Ub18 yrkande 3.

Reservation 3 (m, kd, c)

Reservation 4 (fp, mp)

5. Resurser för elever i behov av särskilt stöd

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 4, 2001/02:Ub16 yrkande 3, 2001/02:Ub18 yrkande 5, 2001/02:Ub289 yrkande 3 och 2001/02:Ub406.

Reservation 5 (m, kd, c, fp) – delvis

6. Krav på behörighet för lärare

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 b kap. 7 § andra stycket 2 samt 9 kap. 2 § första stycket 6, 8 § första stycket 4, 8 b § första stycket 4 och 16 b §. Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 5 och 2001/02:

Ub289 yrkande 2.

Reservation 1 (m, kd) – delvis

7. Behörighet för waldorflärare m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 10, 2001/02:Ub17 yrkande 2 och 2001/02:Ub19 yrkande 12.

Reservation 6 (c)
Reservation 7 (fp) – delvis
Reservation 8 (mp) – delvis

8. Undervisning på entreprenad

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 6 och 2001/02:Ub483 yrkande 9.

Reservation 2 (m) – delvis

9. Förklaring om rätt till bidrag

Riksdagen, i fråga om regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100), *dels* avslår förslaget såvitt avser 2 b kap. 10 a § andra stycket samt 9 kap. 6 § första stycket, 8 § andra stycket och 8 b § andra stycket, *dels* antar 9 kap. 6 a § första stycket med den ändringen att bestämmelsen får den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 7, 2001/02:Ub16 yrkande 4, 2001/02:Ub17 yrkande 3, 2001/02:Ub18 yrkande 6 i denna del, 2001/02:Ub19 yrkande 4, 2001/02:Ub221 yrkande 25, 2001/02:Ub222 yrkande 21 och 2001/02: Ub511 yrkande 4 samt avslår motionerna 2001/02:Ub291 yrkandena 3 och 4, 2001/02:Ub343 och 2001/02:A317 yrkande 14.

Reservation 9 (s, v) – delvis

10. Huvudman för fristående skola

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 9 kap. 2 § första stycket 2, 8 § första stycket 2, 8 b § första stycket 2 och 16 c §.

11. Huvudmannens juridiska status

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub511 yrkande 1.

Reservation 2 (m) – delvis

12. Yttranden till Skolverket över ansökningar

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub17 yrkande 4.

Reservation 9 (s, v) – delvis

13. Inrättande av en särskild nämnd för fristående skolor

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 8, 2001/02:Ub16 yrkande 5, 2001/02:Ub17 yrkande 5, 2001/02:Ub18 yr-

kande 6 i denna del, 2001/02:Ub19 yrkande 1 och 2001/02:Ub511 yrkande 2.

Reservation 9 (s, v) – delvis

14. Avgift för Skolverkets prövning

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 9 kap. 16 d §. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub17 yrkande 6.

Reservation 9 (s, v) – delvis

15. Bidrag till fristående särskola samt avdrag för kommunens skolpliktskostnader vid bidrag till fristående grundskola respektive särskola

Riksdagen, i fråga om regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100), *dels* antar förslaget såvitt avser 2 b kap. 10 c §, *dels* avslår förslaget såvitt avser 9 kap. 6 § tredje stycket, *dels* antar 2 b kap. 10 b § och 9 kap. 6 a § tredje stycket med de ändringarna att bestämmelserna får den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 9, 2001/02:Ub16 yrkande 2, 2001/02:Ub17 yrkande 7, 2001/02:Ub19 yrkande 10 och 2001/02:Ub511 yrkande 3 samt bifaller delvis motion 2001/02:Ub547 yrkande 5.

Reservation 9 (s, v) – delvis

16. Hänsyn vid bidragsgivningen till hemkommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning

Riksdagen godkänner vad utskottet anfört om hemkommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning. Därmed avslår riksdagen regeringens förslag i denna del och bifaller motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 10, 2001/02:Ub16 yrkande 6, 2001/02:Ub17 yrkande 8, 2001/02:Ub18 yrkande 7 och 2001/02:Ub19 yrkande 8, samtliga i denna del.

Reservation 9 (s, v) – delvis

17. Bidragsprinciper för fristående gymnasieskolor

Riksdagen, i fråga om regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100), *dels* antar 9 kap. 8 § fjärde stycket, *dels* antar 9 kap. 8 a § med den ändringen att bestämmelsen får den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub17 yrkande 8 i denna del, bifaller delvis motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 10, 2001/02:Ub16 yrkande 6, 2001/02:Ub18 yrkande 7 och 2001/02:Ub19 yrkande 8, samtliga i denna del, samt avslår motion 2001/02:Ub447 yrkande 21.

Reservation 9 (s, v) – delvis (villk. punkt 16)

Reservation 5 (m, kd, c, fp) – delvis

18. Redovisning av kostnader för olika gymnasieprogram

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 7, 2001/02:Ub17 yrkande 9 och 2001/02:Ub19 yrkande 9.

Reservation 9 (s, v) – delvis

19. Kompensation för momskostnader

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub18 yrkande 4, 2001/02:Ub289 yrkande 5, 2001/02:Ub547 yrkande 1 och 2001/02: Sk426.

Reservation 5 (m, kd, c, fp) – delvis

20. Statlig tillsyn av fristående skolor

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 8 i denna del och 2001/02:Ub19 yrkande 6.

Reservation 10 (c, fp)

21. Kommunal uppföljning och utvärdering av fristående skolor

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 kap. 8 §, 2 b kap. 8 § samt 9 kap. 11 §, 12 § första stycket, 13 § och 14 § första stycket. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 11, 2001/02:Ub16 yrkande 8 i denna del, 2001/02:Ub17 yrkande 10, 2001/02:Ub18 yrkande 8 och 2001/02: Ub19 yrkandena 2, 3 och 7.

Reservation 9 (s, v) – delvis

22. Ekonomisk redovisning över fristående skolas verksamhet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 15 kap. 11 §.

23. Skyldighet att lämna ekonomisk redovisning till kommunen

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub19 yrkande 5.

Reservation 11 (m, fp)

24. Riktlinjer för alla skolors ekonomiska redovisning

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub17 yrkande 11.

Reservation 8 (mp) – delvis

25. Överskott i fristående skolas verksamhet

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub19 yrkande 13 samt 2001/02: Ub291 yrkandena 1 och 2.

Reservation 2 (m) – delvis

Reservation 7 (fp) – delvis

26. Individuella program i fristående gymnasieskola

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 12, 2001/02:Ub16 yrkande 9, 2001/02:Ub18 yrkande 9, 2001/02:Ub19 yrkande 11, 2001/02:Ub447 yrkande 22, 2001/02:Ub483 yrkande 6 och 2001/02:Ub547 yrkande 3.

Reservation 5 (m, kd, c, fp) – delvis

27. Riksrekrytering till gymnasieskolan m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 13, 2001/02:Ub221 yrkande 26, 2001/02:Ub233 yrkande 23, 2001/02:Ub345 yrkande 2, 2001/02:Ub447 yrkande 23, 2001/02:Ub483 yrkande 5 och 2001/02:A317 yrkande 16.

Reservation 12 (m, kd, fp) – delvis

Reservation 13 (v) – delvis

28. Lagförslaget i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) i den mån lagförslaget inte omfattas av vad utskottet föreslagit ovan.

29. Rätten att välja skola

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 2, 2001/02:Ub233 yrkande 9, 2001/02:Ub332 yrkande 7, 2001/02:Ub345 yrkande 1, 2001/02:So501 yrkande 2, 2001/02:So637 yrkande 3 och 2001/02:A317 yrkande 15.

Reservation 5 (m, kd, c, fp) – delvis

Reservation 13 (v) – delvis

30. Införandet av en nationell skolpeng

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub289 yrkande 4, 2001/02:Ub327 yrkande 5, 2001/02:Ub332 yrkandena 1–3 och 6, 2001/02:Sk288 yrkande 13, 2001/02:N224 yrkande 8 och 2001/02:N313 yrkande 8.

Reservation 2 (m) – delvis

31. Etableringsfrihet inom förskoleverksamheten

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub322 yrkande 1, 2001/02:Ub548 yrkande 3 och 2001/02:Sf392 yrkande 23.

Reservation 5 (m, kd, c, fp) – delvis

32. Fristående skolor inom vuxenutbildningen

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub18 yrkande 10, 2001/02:Ub221 yrkande 23, 2001/02:Ub285 yrkandena 1 och 2, 2001/02:Ub547 yrkande 4 och 2001/02:Ub549 yrkande 5.

Reservation 12 (m, kd, fp) – delvis

33. Profilerings m.m. av skolor

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub222 yrkande 15, 2001/02:Ub233 yrkande 10, 2001/02:Ub289 yrkande 1, 2001/02:Ub327 yrkandena 1–4, 2001/02:Ub332 yrkandena 4 och 5, 2001/02:Sf400 yrkande 10, 2001/02:So637 yrkande 20 och 2001/02:Bo323 yrkande 6.

Reservation 2 (m) – delvis

Reservation 7 (fp) – delvis

34. Elevantal vid start av fristående skola

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub18 yrkande 2, 2001/02:Ub547 yrkande 2 och 2001/02:N265 yrkande 14.

Reservation 14 (kd)

35. Betygsregler för fristående skolor

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub322 yrkande 6.

36. Lagregler till skydd för personal vid fristående skolor

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub368.

37. Rätten till skolskjuts för elev i fristående skola

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub413.

Stockholm den 7 mars 2002

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Britt-Marie Danestig (v), Beatrice Ask (m), Eva Johansson (s), Inger Lundberg (s), Yvonne Andersson (kd), Per Bill (m), Torgny Danielsson (s), Tomas Eneroth (s), Lennart Gustavsson (v), Erling Wälivaara (kd), Catharina Elmsäter-Svärd (m), Gunnar Goude (mp), Sofia Jonsson (c), Ulf Nilsson (fp), Agneta Lundberg (s) och Anders Sjölund (m).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Regeringen lägger i proposition 2001/02:35 *Fristående skolor* fram förslag till ändringar i skollagens bestämmelser om fristående skolor. Lagförslaget återges i *bilaga 2*.

I maj 1997 tillkallades en kommitté med uppgift att följa utvecklingen av kommunernas bidragsgivning till fristående grundskolor (dir. 1997:55). Kommittén antog namnet Kommittén för uppföljning av resursfördelning till fristående grundskolor, Fristkommittén. Den har redovisat sitt uppdrag i delbetänkandet *Resurser på lika villkor?* (SOU 1998:112) och i slutbetänkandet *Likvärdiga villkor?* (SOU 1999:98).

Fristkommittén fick genom tilläggsdirektiv i oktober 1999 i uppdrag att utreda ekonomiska och andra konsekvenser av det snabbt växande antalet fristående gymnasieskolor (dir. 1999:76). Kommittén skulle också belysa förutsättningarna för konkurrens på lika villkor för fristående och offentliga gymnasieskolor. Uppdraget redovisades våren 2001 i betänkandet *Fristående gymnasieskolor – hot eller tillgång?* (SOU 2001:12).

I mars 2001 offentliggjorde Utbildningsdepartementet en promemoria om fristående skolor (U2001/1210/G), som utarbetats av en arbetsgrupp inom departementet. Arbetsgruppen hade sett över vissa frågor beträffande fristående skolor som inte ingick i Fristkommitténs uppdrag.

Betänkandet respektive promemorian från våren 2001 har remissbehandlats och ligger till grund för den proposition som nu behandlas.

Lagrådet har efter remiss avgivit yttrande över lagförslaget. Regeringen har i propositionen följt Lagrådets förslag.

Med anledning av propositionen har väckts 8 motioner. Utöver dessa behandlas i betänkandet ett stort antal motionsyrkanden från allmänna motions tiden 2001, vilka har anknytning till frågor om fristående skolor, valfrihet och skolors profilering. De motionsförslag som behandlas i betänkandet återges i *bilaga 1*.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att skollagens bestämmelser om villkor för godkännande av respektive rätt till bidrag för fristående skolor förtydligas. Nya regler föreslås för bidrag till fristående särskolor och fristående gymnasieskolor. Samtidigt föreslås att möjligheten för fristående särskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor att ta ut en avgift för utbildningen skall upphöra. Förslag läggs fram om att godkända eller bidragsberättigade fristående skolor, i likhet med vad som gäller inom kommuner och landsting, skall ha lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. En kommun där en fristående skola

som får bidrag är belägen föreslås få ett ansvar för uppföljning och utvärdering av den fristående skolan. Regeringen anser att en särskild nämnd bör inrättas inom Statens skolverk för att besluta i ärenden om godkännande och rätt till bidrag samt återkallande av godkännande och rätt till bidrag för fristående skolor.

Utskottets överväganden

Avslag på propositionen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om avslag på propositionen.

Jämför *reservation 1(m, kd)*.

Motioner

Avslag på propositionen om fristående skolor yrkas i motioner från Moderata samlingspartiet och Kristdemokraterna.

Moderaterna framhåller i motion 2001/02:Ub15 yrkande 1 att en skola för alla förutsätter många skolor som kan möta elevers olika behov och intressen. En utveckling i denna riktning kan bara åstadkommas om man inför de fristående skolornas utveckling och den allmänna skolans kvalitetsproblem förhåller sig tvärtemot vad regeringen gör i dag. Moderaterna menar att de fristående skolornas dynamik måste spridas till hela skolväsendet och det offentliga skolväsendets problem tas på stort allvar. Även i motionerna 2001/02:Ub12 (m), 2001/02:Ub13 (m) och 2001/02:Ub14 (m) anförs liknande skäl för ett avslag på propositionen. Enligt den sistnämnda motionen genomsyrs hela propositionen av en strävan att begränsa och förhindra en utveckling av mångfald och alternativ inom skolväsendet.

I motion 2001/02:Ub18 yrkande 1 lyfter Kristdemokraterna fram att föräldrarna har det yttersta ansvaret för sina barns utveckling. Det finns ett stort och växande intresse för fristående skolor. Enligt Kristdemokraterna bör man ta vara på det engagemang som föräldrar visar när de aktivt väljer något annat än det offentliga systemet. Motionärerna betonar att tillkomsten av alternativ till den kommunala skolan bör stimuleras. De vill därför avslå propositionen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser, i likhet med regeringen, att en grundläggande förutsättning när det gäller att skapa en skola för alla är att villkoren för fristående skolor och offentliga skolor görs rättvisa och likvärdiga. Likvärdiga ekonomiska villkor är också en förutsättning för verklig valfrihet, särskilt för elever från ekonomiskt svaga grupper eller elever som är i behov av särskilt stöd. Propositionen innehåller i detta avseende principiellt betydelsefulla förslag. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena om avslag på propositionen.

I det följande behandlar utskottet de olika delarna av regeringens förslag.

En skola öppen för alla

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till ändringar i skollagen som innebär att utbildningen vid fristående särskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor blir avgiftsfri för eleverna, i likhet med vad som gäller för skolor inom det offentliga skolväsendet och för fristående grundskolor. Riksdagen bör också anta regeringens förslag till nya bestämmelser i skollagen vad avser förbud mot avgifter i samband med ansökan om plats vid fristående skola.

Ett motionsyrkande om riktlinjer för frivilliga avgifter och föräldrainsatser i skolan samt motionsyrkanden avseende resurser för elever i behov av särskilt stöd bör avslås av riksdagen.

Jämför *reservationerna* 2 (m), 3 (m, kd, c), 4 (fp, mp) och 5 (m, kd, c, fp).

Avgiftsfri utbildning

Gällande bestämmelser

Enligt skollagen (1985:1100) skall utbildningen vid kommunala grundskolor, särskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor vara avgiftsfri för eleverna. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Eleverna i kommunala grundskolor och särskolor skall också erbjudas kostnadsfria skolmåltider.

Motsvarande bestämmelser gäller även för fristående grundskolor som får bidrag från elevernas hemkommuner. Däremot har bidragsberättigade fristående särskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor möjligheter att ta ut elevavgifter som är skäligen med hänsyn till de kostnader som skolan har, förutsatt att kostnaderna kan anses rimliga för verksamheten.

Propositionen

Regeringen föreslår att möjligheten för fristående särskolor att ta ut elevavgifter skall tas bort. Det är enligt regeringens mening inte rimligt att elever i fristående särskolor som får offentligt bidrag skall betala särskilda avgifter för sin utbildning. Eleverna vid dessa skolor skall också erbjudas kostnadsfria måltider. Förslaget innebär att 9 kap. 7 § skollagen ändras så att bestämmelsen stämmer överens med vad som gäller om avgiftsfrihet för fristående grundskolor och för särskolor inom det offentliga skolväsendet.

Även utbildningen vid bidragsberättigade fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor skall enligt förslag i propositionen bli avgiftsfri för de elever som bidragen avser. Nuvarande bestämmelser i fråga om avgifter i

9 kap. 10 § skollagen ändras till att överensstämman med vad som gäller om avgiftsfri utbildning vid offentliga gymnasieskolor och gymnasiesärskolor.

Vidare föreslås ändringar i bestämmelserna om återkallande av rätt till bidrag (9 kap. 12 och 14 §§ skollagen), i konsekvens med de nya reglerna om krav på avgiftsfrihet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens uppfattning att utbildning i fristående skolor, liksom i offentliga skolor, skall vara avgiftsfri för eleverna. Enligt utskottets mening är det en grundläggande princip, när det gäller en skola öppen för alla, att barns och ungdomars möjlighet att välja skola inte får vara avhängig av föräldrarnas ekonomiska situation.

Riksdagen bör således anta regeringens förslag till ändring av 9 kap. 7 § första stycket, 10 § första och andra styckena, 12 § andra stycket och 14 § andra stycket skollagen.

Frivilliga avgifter och föräldrainsatser i skolan

Propositionen

I samband med redovisningen av förslaget att en bidragsberättigad fristående skola skall vara kostnadsfri för eleverna gör regeringen följande uttalande. Regeringen förutsätter att Skolverket i sin tillsyn uppmärksammar olika former av avgifter som, trots att de framstår som frivilliga, i praktiken är att betrakta som obligatoriska.

Motion

I motion 2001/02:Ub15 yrkande 3 bemöter Moderata samlingspartiet det ovan relaterade uttalandet i propositionen. Moderaterna framhåller att uppmärksamheten också måste gälla kommunala skolor och den flora av aktiviteter som förutsätter ekonomiskt bidrag eller krav på föräldrainsatser av andra slag. De menar att frivilliga engagemang för skolresor och andra aktiviteter ofta är positiva för eleverna och skolan. Riktlinjer eller anvisningar inom detta område bör vara desamma oavsett om skolan är kommunal eller fristående.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandet.

Enligt de nya lagregler som utskottet i det föregående tillstyrkt kommer samma bestämmelser när det gäller förbud mot avgifter att gälla för fristående som för offentliga skolor. Självfallet får det inte heller vara någon skillnad mellan skolformerna när det gäller tillämpningen av reglerna och Skolverkets tillsyn av att reglerna efterlevs.

Förbud mot avgifter i samband med ansökan

Propositionen

Enligt regeringen förekommer det att fristående skolor tar ut anmälnings-, kö- eller registreringsavgifter när elever ansöker om plats i utbildningen vid skolan. Detta strider mot principen att en fristående skola skall vara öppen för alla, eftersom föräldrarnas ekonomiska situation inte skall få avgöra om en elev skall kunna söka till en skola eller inte.

Regeringen föreslår därför att skollagen skall kompletteras med bestämmelser om att särskilda avgifter inte får tas ut i samband med ansökan om plats i utbildningar som en fristående skola får bidrag för. Detta föranleder tillägg i 2 b kap. 10 d § samt 9 kap. 7 och 10 §§ skollagen som avser utbildning i fristående förskoleklass, grundskola, särskola, gymnasieskola respektive gymnasiesärskola. Rätten till bidrag skall kunna återkallas, om en fristående skola tar ut avgift i strid med dessa bestämmelser.

Motioner

Kristdemokraterna begär i motion 2001/02:Ub18 yrkande 3 ett tillkännagivande till regeringen att fristående skolor bör ha möjlighet att ta ut anmälnings- och köavgifter för direkta administrativa kostnader, om den kommunala ersättningen inte inkluderar detta. Ett motsvarande yrkande förs fram i Centerpartiets motion 2001/02:Ub16 yrkande 1.

Miljöpartiet pläderar i motion 2001/02:Ub17 yrkande 1 för fristående skolors rätt till bidrag från kommunen för åtagande att hantera ansökningar och antagning till skolan. Regeringen bör följa frågan och återkomma till riksdagen med förslag till lagändring om inte fristående skolor skulle få sina kostnader i samband med ansökning om plats i utbildningen vid skolan täckta.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har i det föregående klargjort sin uppfattning att likvärdiga ekonomiska villkor bör gälla för fristående och offentliga skolor. En fristående skola som uppstår efter samma grunder som kommunens skolor bör inte därutöver ha rätt att ta ut registrerings- och ansökningsavgifter eller kompenseras på annat sätt. Som regeringen påvisat kan också särskilda registrerings- eller ansökningsavgifter i praktiken medföra en social skiktning mellan barn och ungdomar som söker respektive av ekonomiska skäl inte söker till skolan.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 b kap. 10 d § samt 9 kap. 7 § andra stycket och 10 § tredje stycket. Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 1, 2001/02:Ub17 yrkande 1 och 2001/02:Ub18 yrkande 3.

Resurser för elever i behov av särskilt stöd

Propositionen

I propositionen framhåller regeringen att en fristående skola inom ramen för sina normala resurser skall kunna ge stöd åt flertalet elever. Den fristående skolan skall således, på samma sätt som en kommunal skola, anpassa sin organisation och sin undervisning så att hänsyn tas till elevens behov och förutsättningar. Huvudmannen för en fristående skola som står under statlig tillsyn har också möjlighet att få råd och stöd från Specialpedagogiska institutet i frågor som rör elever med funktionshinder.

En skola kan undantagsvis ha svårt att ta emot en elev i behov av särskilt stöd. Om kommunen är beredd att betala för det särskilda stödet, får dock inte skolan åberopa ekonomiska svårigheter som skäl för att vägra att ta emot en elev.

Enligt regeringen har det under senare år uppmärksammats att många fristående skolor kräver ett skriftligt intyg från den sökandes vårdnadshavare, av vilket det skall framgå huruvida barnet har något stödbehov. Det kan dock, enligt regeringens uppfattning, inte anses förenligt med principen om öppenhet för alla att en skola vägrar att ta in en elev av det skälet att en vårdnadshavare inte har lämnat en sådant intyg.

Frågan om att införa en möjlighet att överklaga en fristående skolas beslut att inte ta emot en elev har övervägts i den utredning som ligger till grund för propositionen. Denna fråga berör enligt regeringen såväl offentliga som fristående skolor, och det finns skäl för en lika behandling oavsett huvudman. 1999 års skollagskommitté (dir. 1999:15) har till uppgift att bl.a. utreda och föreslå hur en ökad rättssäkerhet för eleverna kan åstadkommas. Regeringen anser att kommitténs ställningstaganden bör avvaktas.

Motioner

Moderata samlingspartiet och Kristdemokraterna uttalar i motioner att de delar regeringens uppfattning att det inte skall vara så att skolor av vårdnadshavaren kräver skriftligt intyg om att eleven inte behöver särskilt stöd.

I motion 2001/02:Ub15 yrkande 4 betonar dock Moderaterna att fristående skolor måste tillförsäkras resurser för elever i behov av särskilt stöd på samma villkor som en kommunal skola. De pekar på behovet av regelverk eller riktlinjer för bedömning av vilken typ av stödbehov detta skall gälla så att frågan om särskilt bidrag lättare kan prövas.

Kristdemokraterna anser i motion 2001/02:Ub18 yrkande 5 att varje fristående skola skall ha skyldighet att ta emot elever i behov av särskilt stöd. Den fristående skolan skall få ersättning för detta på samma sätt som kommunen kompenserar kommunalt drivna skolor. Principen bör vara att en elev som har särskilt stöd på en skola och som vill byta skola får med sig den extra resursen.

I Centerpartiets motion 2001/02:Ub16 yrkande 3 framhålls att de fristående skolorna liksom de kommunala måste vara förpliktade att erbjuda

utbildning på lika villkor för alla elever, även för elever som kräver extra ekonomiska resurser såsom t.ex. funktionshindrade barn. Liksom Moderaterna vill Centerpartiet ha regler eller riktlinjer för bedömningen av vilka stödbehov som skall ge särskild tilldelning av resurser.

Enligt motion 2001/02:Ub406 (s) har barn med stora fysiska funktionshinder eller barn som är utvecklingsstörda inte samma möjlighet som andra barn att välja skola, kommunal eller fristående. Motionären påtalar att detta inte är förenligt med begreppet en skola för alla. Frågan bör uppmärksammas i samband med den pågående översynen av skollagen.

I motion 2001/02:Ub289 (m) yrkande 3 anför motionären att tillgången till fristående skolor är bra för barn med särskilda behov. Sådana skolor skulle i än högre grad bli ett alternativ om man accepterade fristående skolor för dyslektiker och för barn med funktionshinder.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Enligt 9 kap. 2, 8 och 8 b §§ skollagen skall en godkänd eller bidragsberättigad fristående skola stå öppen för alla barn respektive ungdomar som enligt skollagen har rätt till utbildning inom motsvarande skolform i det offentliga skolväsendet. Likaså skall en godkänd fristående förskoleklass stå öppen för alla barn som har rätt till utbildning inom förskoleklassen (2 b kap. 7 § skollagen). Undantag får endast göras för sådana barn respektive ungdomar vilkas mottagande skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan.

Möjligheten för en fristående skola att neka att ta emot en elev under vissa förutsättningar motsvarar vad som, enligt 4 kap. 6 § skollagen, gäller vid placeringen av elever vid en kommuns olika skolenheter. En skola kan när det gäller barn med särskilda behov ha svårt att ta emot barnet som elev. För att skolan skall få neka en elev tillträde måste dock svårigheten vara betydande. Det kan vara fråga om att skollokaler måste förändras eller att det behövs extra personal för eleven. Om kommunen är beredd att betala för det särskilda stödet kan den fristående skolan, som regeringen påpekar, inte återropa ekonomiska svårigheter som skäl för att vägra att ta emot en elev.

Utskottet har inhämtat att det i dag finns ca 35 fristående skolor som har karaktären av skoldaghem eller behandlingshem och som riktar sig till en begränsad elevgrupp.

Grundregeln är alltså att fristående skolor som får offentligt stöd skall vara öppna för alla. Utskottet instämmer med regeringen att det är ytterst angeläget att denna princip efterlevs. Principen om öppenhet gäller för både fristående och offentliga skolor. Överensstämmande regler gäller också i fråga om mottagande av elever i behov av särskilt stöd. Utskottet förutsätter att detta innebär att skolorna får en lika behandling oavsett huvudman även när det gäller resursfördelningen för elever i behov av särskilt stöd.

Som redovisas i propositionen ingår det i uppdraget till 1999 års skollagskommitté att överväga huruvida principen om öppenhet för alla skall garantera-

ras genom införande av en möjlighet att överklaga en skolas beslut om mottagande. I kommitténs uppdrag ingår vidare att utreda och föreslå hur det kommunala ansvaret för kvalitet och likvärdighet kan förtydligas och stärkas. Resultatet av kommitténs arbete, som skall redovisas i sin helhet senast den 16 december 2002, bör avvaktas.

Krav på lärare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till ändringar i skollagen vad avser införande av krav på behörighet för lärare vid fristående skolor. Vidare bör riksdagen avslå motionsyrkanden som rör behörighet för waldorflärare och fristående skolors möjlighet att lägga ut undervisning på entreprenad.

Jämför *reservationerna 1 (m, kd), 6 (c), 7 (fp), 8 (mp) och 2 (m)*.

Gällande bestämmelser

Enligt 2 kap. 3 § skollagen (1985:1100) är kommuner och landsting skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

Någon motsvarande bestämmelse om att lärare vid fristående skolor skall ha en formell lärarutbildning finns inte.

Propositionen

Regeringen anmärker i propositionen att Skolverkets nationella uppföljning visar att andelen lärare med formell lärarutbildning är lägre i fristående skolor än i offentliga skolor. Kraven på kvalitet i utbildningen är dock lika höga. I skollagen föreskrivs att utbildningen vid en fristående skola skall ge kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som det offentliga skolväsendet skall förmedla.

Lärarnas kunskap och kompetens utgör själva grunden för skolans utveckling. Regeringen föreslår därför att det införs bestämmelser i skollagens 2 b kap. och 9 kap. om att fristående skolor för att godkännas eller förklaras ha rätt till bidrag skall vara skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. På samma sätt som i det offentliga skolväsendet skall undantag få göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

Som en följd av förslaget bör enligt regeringen i en ny paragraf (9 kap. 16 b § skollagen) föreskrivas att bestämmelserna i 2 kap. 4 och 5 §§ om behö-

som t.ex. waldorfskolorna, får göra undantag från bestämmelserna om behörighet och anställningsvillkor för att upprätthålla sin pedagogiska profil.

En översyn vad avser fristående skolors möjligheter att lägga ut **undervisning på entreprenad** begärs av Moderata samlingspartiet i motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 6 och 2001/02:Ub483 yrkande 9. Moderaterna påpekar att den snabba kunskapsutvecklingen och komplexiteten i skolans uppdrag innebär ökade svårigheter att tillgodose kraven på ämneskompetens enbart bland dem som genomgått lärarutbildning. Reglerna för såväl kommunala som fristående skolor måste ge skolorna ökade möjligheter att använda specifik kompetens, exempelvis genom undervisning på entreprenad. Fristående skolor saknar i dag denna möjlighet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att de föreslagna lagreglerna om **krav på behörighet för lärare** vid fristående skolor utformats i överensstämmelse med de regler som i dag gäller inom det offentliga skolväsendet och med motsvarande möjligheter till undantag från reglerna. För en nationellt likvärdig skola är det viktigt att samma krav på kvalitet i utbildningen och på lärares kunskap och kompetens gäller för fristående och kommunala skolor.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 b kap. 7 § andra stycket 2 samt 9 kap. 2 § första stycket 6, 8 § första stycket 4, 8 b § första stycket 4 och 16 b §. Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 5 och 2001/02:Ub289 yrkande 2.

När det särskilt gäller **behörighet för waldorflärare** vill utskottet erinra om att regeringen i propositionen *En förnyad lärarutbildning* (prop. 1999/2000:135, bet. 2000/01:UbU3, rskr. 5) bedömde att strukturen för lärarutbildningen ger utrymme för studenter som är intresserade av profilering mot en alternativ pedagogik. Det kan ske inom ramen för utbildningsområdena inriktning och specialisering. Enligt regeringen ankommer det på lärosätena att genom sitt kursutbud tillgodose studenternas och det allmännas intresse på denna punkt.

Utskottet har inhämtat att fr.o.m. hösten 2002 erbjuds i utbildningen till lärarexamen vid Lärarhögskolan i Stockholm möjligheter till inriktning med waldorfprofilering, antingen mot arbete i förskolan eller mot arbete i grundskolans tidigare år. Utbildningen ges i samarbete med Rudolf Steinerhögskolan.

Motionsyrkanden om lärarlegitimation eller lärarcertifikat har avslagits av riksdagen vid ett flertal tillfällen på förslag av utskottet, senast hösten 2000 (bet. 2000/01:UbU3). Utskottet ansåg att skollagens bestämmelser om skyldighet att använda personal med utbildning avsedd för den undervisning läraren huvudsakligen skall bedriva – i kombination med examensordningens föreskrift att examensbevis om en lärarexamen skall innehålla uppgift om för vilken undervisning utbildningen är avsedd – i samma mån som en legitimation säkerställer att undervisningen i skolan bedrivs av kvalificerad personal. Utskottet har ingen annan uppfattning nu.

Enligt utskottets mening är det viktigt att följa upp tillämpningen av de nya reglerna om lärare vid fristående skolor. Någon särskild kontrollstation, som föreslagits i en motion, behövs emellertid inte.

Med det anförda förslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 10, 2001/02:Ub17 yrkande 2 och 2001/02:Ub19 yrkande 12.

Utskottet ställer sig inte bakom motionsförslagen om en översyn vad avser fristående skolors möjligheter att i likhet med kommunala skolor lägga ut **undervisning på entreprenad**.

I sammanhanget erinras om att 1999 års skollagskommitté har i uppdrag att se över skollagstiftningen och föreslå de förändringar som behövs för att åstadkomma en enhetlig och tydlig struktur i skolförfattningarna, så att dessa bättre harmonierar med varandra och speglar helheten i skolväsendet. Kommitténs arbete skall, som nämnts, vara avslutat i december 2002.

Motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 6 och 2001/02:Ub483 yrkande 9 bör därmed avslås av riksdagen.

Förklaring om rätt till bidrag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå regeringens förslag till ändringar i skollagen som innebär att lagtexterna vad avser förklaring om rätt till bidrag kompletteras med exempel på faktorer, såsom skolans storlek, geografiska läge och – för vissa skolformer – utbildningens innehåll, som skall beaktas vid en helhetsbedömning huruvida en fristående skolas verksamhet skulle innebära negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller – för vissa skolformer – i närliggande kommuner.

Jämför *reservation 9 (s, v)*.

Gällande bestämmelser

En godkänd fristående grundskola eller sarskola skall av Skolverket förklaras ha rätt till bidrag från elevernas hemkommuner (9 kap. 6 och 6 a §§ skollagen). Skolverket skall dock inte lämna en förklaring om rätt till bidrag, om den fristående skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen. Samma bestämmelser angående förklaring om rätt till bidrag gäller för det fall att en fristående skola fått godkännande att anordna utbildning som motsvarar förskoleklassen (2 b kap. 10 a § skollagen).

Skolverket skall, om vissa villkor är uppfyllda, förklara en fristående gymnasieskola respektive en fristående gymnasiesarskola berättigad till bidrag för utbildningen (9 kap. 8 och 8 b §§ skollagen). En sådan förklaring om rätt till bidrag skall inte lämnas, om utbildningen vid den fristående skolan skulle

innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

Propositionen

Regeringen föreslår att en fristående grundskola eller särskola inte skall förklaras berättigad till bidrag, om skolans verksamhet vid en helhetsbedömning, varvid bl.a. skolans storlek och geografiska läge skall beaktas, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen.

Motsvarande föreslås gälla för de frivilliga skolformerna, nämligen att en fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola inte skall förklaras berättigad till bidrag i fråga om utbildning som vid en helhetsbedömning, varvid bl.a. skolans storlek, geografiska läge och utbildningens innehåll skall beaktas, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

I propositionen utvecklar regeringen närmare skälen för förslagen. Kommunens möjligheter att upprätthålla sin lagstadgade skyldighet att anordna utbildning är en utgångspunkt. Kommunerna är huvudmän för såväl förskoleklass, grundskola, särskola, gymnasieskola som gymnasiesärskola. Den skolplikt som gäller inom grundskolan och särskolan motsvaras av en rätt att få utbildning inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Hemkommunen skall sörja för att sådan utbildning kommer till stånd. Det är också en kommunal skyldighet att erbjuda ett allsidigt urval av gymnasieutbildningar till de ungdomar som är bosatta i kommunen. Detta skall ske i den egna kommunen eller i annan kommun som hemkommunen har slutit samverkansavtal med.

Vilka följder etableringen av en fristående skola kan få varierar enligt regeringen beroende på skolans lokalisering i kommunen, kommunens geografiska utsträckning, befolkningstäthet, elevutveckling, befintlig skolorganisation etc. Enligt regeringens mening måste det även fortsättningsvis vara en rättighet för elever och föräldrar att välja en kommunal skola, där man har en större insyn och andra påverkansmöjligheter genom det demokratiska systemet.

I fråga om fristående skolor på gymnasienivå framhåller regeringen att bedömningen av eventuella påtagliga negativa följder måste omfatta förutsättningarna för ungdomar i lägeskommunen och närliggande kommuner att få den utbildning de vill ha. Ett lågt elevantal i den kommunala skolan påverkar möjligheterna att erbjuda ett allsidigt urval av program och inriktningar samt medför uppenbara svårigheter att erbjuda ett allsidigt urval av valbara kurser.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att skollagens bestämmelser om påtagliga negativa följder (2 b kap. 10 a § samt 9 kap. 6 § första stycket, 6 a § första stycket, 8 § andra stycket och 8 b § andra stycket) skall förtydligas på så sätt att det dels framgår av lagtexten att Skolverket har att göra en helhetsbedömning, dels anges att skolans storlek och geografiska läge samt – för

vissa skolformer – utbildningens innehåll är exempel på faktorer som skall beaktas vid bedömningen.

Motioner

Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Miljöpartiet avvisar regeringens förslag att i lagtext ange att en fristående skolas storlek, geografiska läge och, i vissa fall, utbildningens innehåll skall kunna påverka skolans rätt till bidrag.

Enligt samstämmiga synpunkter i Moderaternas motion 2001/02:Ub15 yrkande 7, Kristdemokraternas motion 2001/02:Ub18 yrkande 6 i denna del och motion 2001/02:Ub16 yrkande 4 från Centerpartiet skall godkännande av fristående skolor grundas på skolornas möjlighet att erbjuda undervisning av god kvalitet inom de ramar som gäller för den aktuella utbildningen. Vid prövning av ärenden om godkännande av och bidragsrätt till fristående skola är det rimligt att inhämta kommunernas synpunkter, eftersom lokalkännedom kan ge viktig information för en saklig bedömning. Den nuvarande lagstiftningen är dock fullt tillräcklig för att garantera kommunerna ett inflytande vid nyetablering.

Också i motion 2001/02:Ub19 yrkande 4 från Folkpartiet motiveras avslagsyrkandet med att skollagen redan i dag ger möjlighet att neka bidrag till en fristående skola om den innebär negativa följder för den kommunala skolan. Det finns enligt motionärerna inte anledning att ytterligare bygga på hindren mot fristående skolor.

I Miljöpartiets motion 2001/02:Ub17 yrkande 3 anförts som skäl för avslag att ett införande av exempel i lagtexten – såsom skolans storlek och geografiska läge – kan försvåra lagens tolkning, medföra förskjutningar i lagens syfte och minska betydelsen av faktorer som inte nämns bland exemplen. Miljöpartiet ser regeringens förslag till tillägg i lagtexten som en försvagning av gällande lag.

Liknande invändningar mot förslagen i den lagrådsremiss som föregick den nu aktuella propositionen förs fram i motioner väckta under den allmänna motionstiden hösten 2001 och således innan denna proposition lades fram för riksdagen. Sålunda motsätter sig Folkpartiet i motionerna 2001/02:Ub221 yrkande 25 och 2001/02:Ub222 yrkande 21 bl.a. ett ökat inflytande från kommunerna på beslut som rör fristående skolor. Enligt motion 2001/02:Ub511 (m) yrkande 4 bör reglerna inte skärpas vad gäller tillstånd och rätt till bidrag för fristående skolor.

I motion 2001/02:Ub291 (m) betonas att inget barn skall tvingas gå i en sämre skola för att kommunala skolor skall skyddas från konkurrens (yrk. 3). Motionären framhåller att endast utbildningens kvalitet bör spela roll vid bedömningen av skolor och inte vem som är huvudman för skolan (yrk. 4).

Även i motion 2001/02:Ub343 (kd) kritiseras förslagen i lagrådsremissen. Fristående skolor är ett viktigt alternativ till den kommunala skolan och de måste garanteras ekonomisk rättvisa, menar motionären.

Vänsterpartiet, däremot, hävdar i motion 2001/02:A317 yrkande 14 uppfattningen att fristående skolor endast skall vara berättigade till bidrag i de fall då de innebär ett pedagogiskt tillskott till den kommunala skolan.

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner det självfallet vara av vikt att kommuner i yttranden över ansökan om bidragsrätt för fristående skolor lämnar ett bra underlag för Skolverkets bedömning. Av yttrandena bör tydligt framgå vilka konsekvenser, såväl positiva som negativa, som etablerandet av den nya fristående skolan kommer att ha. Sådana konsekvensbeskrivningar kan innehålla en rad olika faktorer, som varierar mellan kommunerna beroende på förhållanden i den enskilda kommunen.

Enligt utskottets mening är det viktigt att lagstiftningen är klar och enkel och att dess allmänna syfte framgår tydligt. I likhet med vad som framförts i motioner anser utskottet att nuvarande formulering av ifrågavarande lagtext väl fyller dessa krav. De av regeringen föreslagna tilläggen i lagbestämmelserna kan innebära en fokusering på de exemplifierade faktorerna – skolans storlek, geografiska läge och för vissa skolformer utbildningens innehåll – och därmed undanskymma det förhållandet att tyngdpunkten vid prövningen skall ligga på en helhetsbedömning av samtliga omständigheter som kan inverka på den aktuella friskoleverksamhetens betydelse för skolväsendet. Det är också viktigt att prövningen görs ur ett elevperspektiv och beaktar huruvida nyetableringen berikar eller försvårar ett breddat och efterfrågestyrt utbud.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att riksdagen beslutar – i fråga om regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) – att *dels* avslå 2 b kap. 10 a § andra stycket samt 9 kap. 6 § första stycket, 8 § andra stycket och 8 b § andra stycket, *dels* anta 9 kap. 6 a § första stycket med den ändringen att bestämmelsen får den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 7, 2001/02:Ub16 yrkande 4, 2001/02:Ub17 yrkande 3, 2001/02:Ub18 yrkande 6 i denna del, 2001/02:Ub19 yrkande 4, 2001/02:Ub221 yrkande 25, 2001/02:Ub222 yrkande 21 och 2001/02:Ub511 yrkande 4 samt avslår motionerna 2001/02:Ub291 yrkandena 3 och 4, 2001/02:Ub343 och 2001/02:A317 yrkande 14.

Huvudmannen för skolan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till nya bestämmelser i skollagen om att huvudmannen för en fristående skola skall ha förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med de villkor som gäller för godkännande respektive rätt till bidrag samt att, vid byte av huvudman, förnyad ansökan skall göras. Ett motionsyrkande om huvudmannens juridiska status bör avslås av riksdagen med hänvisning till att en utredning i frågan nyligen beslutats.

Jämför *reservation 2 (m)*.

Propositionen

Regeringen framhåller att huvudmannen för en fristående skola skall ha förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med de grundläggande villkor som gäller för godkännande respektive rätt till bidrag. Den som vill överta verksamheten vid en godkänd eller bidragsberättigad fristående skola skall ansöka om fortsatt godkännande respektive förklaring om fortsatt rätt till bidrag. Bestämmelser av denna innebörd skall enligt regeringens förslag införas i 9 kap. 2, 8, 8 b och 16 c §§ skollagen.

Motion

I motion 2001/02:Ub511 (m) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att huvudmannens juridiska status inte heller i framtiden skall påverka möjligheten att få tillstånd och rätt till bidrag för fristående skolor. Enligt motionären kan skolkoncerner med stora resurser bidra till skolväsendets utveckling i långt större utsträckning än vad hårt hållna kommunala skolor oftast klarar.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att Skolverket redan i dag prövar huruvida ***huvudmannen för fristående skola*** har förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med de villkor som ställs upp i skollagen. En sådan prövning är viktig, inte minst med tanke på elevers och föräldrars förtroende för utbildningen vid den fristående skolan. Utskottet har inte något att erinra mot att uttryckliga bestämmelser i detta avseende tas in i skollagen. Vidare tillstyrker utskottet att bestämmelser införs om att en förnyad ansökan om godkännande eller rätt till bidrag skall göras vid byte av huvudman. Riksdagen bör således anta regeringens förslag till lag om ändring i skollagen såvitt avser 9 kap. 2 § första stycket 2, 8 § första stycket 2, 8 b § första stycket 2 och 16 c §.

Utskottet föreslår avslag på motionsyrkandet om ett tillkännagivande i frågan om ***huvudmannens juridiska status***.

I propositionen anmäls att regeringen avser att tillsätta en utredning som skall ta fram förslag till lagstiftning för att underlätta bildandet av företag där

vinsten alltid går tillbaka till verksamheten, dvs. där det överskott som uppärbetas i skolverksamheten används för att utveckla den.

Regeringen har den 21 februari 2002 beslutat tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda frågor om ett nytt slag av aktiebolag för icke vinstutdelande verksamhet (dir. 2002:30). Kännetecknande för det nya slaget av bolag skall vara att syftet med bolagets verksamhet är ett annat än att ge aktieägarna vinst. Upparbetade överskott skall användas för att utveckla den verksamhet som bolaget bedriver. Utgångspunkten för arbetet skall vara att åstadkomma en bolagsform som är ägnad för verksamhet inom barnomsorg, skola, sjukvård och äldreomsorg, som finansieras av offentliga medel. Det nya slaget av aktiebolag skall skapas genom särbestämmelser i aktiebolagslagen (1975:1385).

Resultatet av utredningens arbete, som skall redovisas senast den 28 februari 2003, bör enligt utskottets mening avvaktas.

Närmare om Skolverkets prövning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör tillkänna för regeringen som sin mening vad utskottet anfört *dels* om uppdrag till Skolverket att utarbeta anvisningar för utformningen av fristående skolors ansökan om bidragsrätt och kommunernas konsekvensbeskrivningar med anledning av ansökan om bidragsrätt, *dels* om att en särskild nämnd för fristående skolor inte bör inrättas. Riksdagen bör vidare avslå regeringens förslag till en ny bestämmelse i skollagen om avgift för Skolverkets prövning. Därmed bifaller riksdagen motioner i dessa frågor.

Jämför *reservation 9 (s, v)*.

Yttranden över ansökningar

Propositionen

Enligt regeringens bedömning bör i förordningen (1996:1206) om fristående skolor införas bestämmelser om att den kommun som yttrar sig över en ansökan om godkännande av eller bidragsrätt för en fristående skola skall bifoga en konsekvensbeskrivning till sitt yttrande.

Regeringen anser att kommunerna tydligare än i dag bör påvisa vilka följder en etablering av en fristående skola har, om dessa är av bestående karaktär och om de är så påtagliga att bidrag inte bör ges. Även då en kommun tillstyrker en ansökan kvarstår Skolverkets ansvar att ta ställning till ansökan utifrån en helhetsbedömning. För det fall att en kommunal skola avvecklas till förmån för en fristående skola, bör kommunen alltid i sin konsekvensbeskrivning redogöra för hur detta påverkar elevers möjlighet att välja en kommunal

skola. Detsamma bör gälla vid ansökningar om etablering av fristående skolor i nybyggda stadsdelar, där ingen kommunal skola ännu planerats.

Motion

Miljöpartiet begär i motion 2001/02:Ub17 yrkande 4 ett tillkännagivande om att regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att utarbeta och ge anvisningar för utformningen av fristående skolors ansökan om bidragsrätt och kommunernas konsekvensbeskrivningar med anledning av ansökan om bidragsrätt, i syfte att förbättra underlaget för Skolverkets beslut i berörda ärenden.

Utskottets ställningstagande

Ett problem vid Skolverkets prövning av fristående skolas rätt till bidrag är att skolans ansökningshandlingar ofta inte är tillräckligt specificerade för att kommunen eller kommunerna skall kunna göra en relevant konsekvensbeskrivning. Ett annat problem är att kommunernas yttranden ibland har uppenbara brister i konsekvensbeskrivningarna, som inte kan hänföras till knapphändiga ansökningshandlingar. Enligt utskottets mening bör regeringen ge Skolverket i uppdrag att utarbeta och lämna tydliga anvisningar, såväl till sökande fristående skolor som till de kommuner som skall avge yttrande, om hur ansökningar och konsekvensbeskrivningar skall utformas så att underlaget för bedömningarna blir fullgott.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionsyrkandet.

Inrättande av en särskild nämnd för fristående skolor

Propositionen

Regeringen redovisar i propositionen sin bedömning att en särskild nämnd bör inrättas inom Statens skolverk för att besluta i ärenden om godkännande och rätt till bidrag samt återkallande av godkännande och rätt till bidrag för fristående skolor. I nämnden bör ingå företrädare för den statliga sektorn, kommunsektorn och fristående skolor. Ledamöterna i nämnden skall utses av regeringen.

Enligt regeringen fortsätter antalet fristående skolor att växa, samtidigt som elevkullarna minskar successivt. Därmed kommer frågan om påtagliga negativa följder för skolväsendet i kommunen eller i närliggande kommuner att allt oftare aktualiseras i ärenden om prövning av fristående skolas rätt till bidrag. Kravet på en allsidig bedömning blir starkare. Regeringen bedömer därför att det finns skäl att bredda Skolverkets kompetens vid handläggning av ärenden om godkännande och rätt till bidrag genom att bl.a. ta till vara den erfarenhet som finns inom den kommunala sektorn.

Motioner

I motioner från Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Miljöpartiet avvisas inrättandet av en särskild nämnd för fristående skolor inom Skolverket.

Enligt Moderaterna i motion 2001/02:Ub15 yrkande 8 skall myndighetsprövning handla om fakta och inte om tyckande. Med en politiskt tillsatt nämnd finns risken att besluten baseras mer på beslutsfattarnas ideologiska hemvist än på faktaunderlag.

Liknande synpunkter framförs av Kristdemokraterna och Centerpartiet i motionerna 2001/02:Ub18 yrkande 6 i denna del respektive 2001/02:Ub16 yrkande 5 samt i motion 2001/02:Ub511 (m) yrkande 2.

Folkpartiet understryker i motion 2001/02:Ub19 yrkande 1 att ärenden om godkännande av och rätt till bidrag för fristående skolor även framgent måste hanteras av oberoende tjänstemän på Skolverket. Kommunerna är konkurrenter till de fristående skolorna. En särskild nämnd med bl.a. kommunala representanter kan därför inte ges en sådan makt över de fristående skolornas vara eller icke vara.

Riksdagen bör enligt Miljöpartiet i motion 2001/02:Ub17 yrkande 5 tillkännage för regeringen som sin mening att en nämnd vid Skolverket, med den status och de befogenheter som regeringen skisserar i propositionen, inte skall inrättas. Motionärerna påtalar att en nämnd inom myndigheten med av regeringen tillsatta ledamöter riskerar att leda till en politisering av bedömningar och beslut. Det är viktigt att ärendena hanteras av politiskt oberoende tjänstemän samt att deras beslut är tydligt motiverade och borgar för rättssäkerheten.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas farhågor att en nämnd med en sådan sammansättning som regeringen aviserar kan leda till en politisering av bedömningar och beslut när det gäller godkännande av och bidrag till fristående skolor. Enligt utskottets mening är det synnerligen viktigt att prövning och beslut i sådana ärenden sker med objektivitet och med uppfyllande av krav på rättssäkerhet.

Riksdagen bör med bifall till motionerna tillkännage för regeringen som sin mening att den aviserade särskilda nämnden för fristående skolor inte bör inrättas.

Avgift för Skolverkets prövning*Propositionen*

I propositionen föreslås att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer skall få meddela föreskrifter om avgift för prövning av ansökningar om godkännande av fristående skolor eller om förklaring om rätt till bidrag

till sådana skolor. Det föreslagna bemyndigandet bör regleras i en ny paragraf, 9 kap. 16 d § skollagen.

Enligt vad som redovisas i propositionen är det ett stort antal fristående skolor som inte kommer i gång som planerat. Detta tyder på, anför regeringen, att blivande huvudmän i många fall har en bristfällig eller orealistisk planering. En särskild avgift bör därför införas i syfte att bidra till finansieringen av statens merkostnader för prövningen av ansökningar samt för att begränsa mängden mindre seriösa ansökningar. Avgiften skall inte få överstiga myndighetens självkostnader för prövningen.

Motion

Avslag på regeringens förslag om avgift begärs av Miljöpartiet i motion 2001/02:Ub17 yrkande 6. Motionärerna drar som en parallell fram att de delar regeringens uppfattning att avgifter som begränsar antalet sökande vid antagning till skolor inte är önskvärda. Samma grundinställning gäller i fråga om avgifter som styrmedel vid fristående skolors ansökningar till Skolverket.

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner i likhet med motionärerna inte skäl att införa en avgift för Skolverkets prövning av ansökningar om godkännande av fristående skolor eller om förklaring om rätt till bidrag till sådana skolor. Handläggningen av sådana ärenden är enligt utskottets uppfattning en uppgift som åvilar myndigheten. Riksdagen bör avslå regeringens förslag om en ny lagbestämmelse, 9 kap. 16 d § skollagen, och därmed bifalla motionsyrkandet.

Bidrag till fristående grundskolor och särskolor m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till ändringar i skollagen som innebär att bidrag till en godkänd fristående särskola skall lämnas av hemkommunen för varje elev som genomgår utbildning i den fristående särskolan. Bidraget skall bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna särskolorna.

Riksdagen bör avslå regeringens förslag till ändringar i skollagen om att – vid bestämmande av bidrag till fristående grundskolor och särskolor – hänsyn skall tas till kommunens ansvar för att bereda grundskole- respektive särskoleutbildning åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan (s.k. skolpliktskostnader).

Jämför *reservation 9 (s, v)*.

Propositionen

Enligt gällande bestämmelser om bidrag till en godkänd fristående särskola får skolan och elevernas hemkommun komma överens om bidragets storlek. Om en överenskommelse inte kan träffas, skall kommunen betala det belopp som regeringen beslutat (9 kap. 6 a § skollagen). Samma bidragsbestämmelser gäller för elever i förskoleklass i en fristående särskola (2 b kap. 10 c § skollagen).

I propositionen framhåller regeringen att elever som tillhör särskolans personkrets inte är en homogen grupp utan har varierande stödbehov. Det är därför inte ändamålsenligt att bidraget fastställs som en klumpsumma för en grupp elever. Det är inte heller möjligt att besluta om ersättningens storlek utan att ha ingående kännedom om de enskilda elevernas olika behov. Sådan kunskap finns av naturliga skäl endast lokalt.

Regeringen föreslår därför att hemkommunens bidrag till en godkänd fristående särskola skall beräknas för varje enskild elev. Bidraget skall bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till elever i kommunala särskolor. På motsvarande sätt skall bidraget beräknas för elever som deltar i förskoleklass vid fristående särskolor. Förslagen innebär att samma bestämmelser om bidrag kommer att gälla för fristående särskolor som för fristående grundskolor.

Det bidragssystem som i dag gäller för fristående grundskolor innebär en i lag reglerad skyldighet för elevens hemkommun att ge en fristående skola bidrag med hänsyn tagen till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar för sina egna grundskolor. Systemet innebär likvärdiga villkor för en elev i en kommun vare sig eleven går i en kommunal eller en fristående skola.

I propositionen påpekar regeringen att enligt skollagen har en kommun att se till att alla skolpliktiga barn i kommunen får sin rätt till utbildning tillgodosedd nära hemmet. I det kommunala uppdraget ligger att kunna bereda plats för alla skolpliktiga barn. Antalet elever som skall börja skolan skiftar år från år, vilket medför att behovet av lokaler och lärare varierar. En kommun måste alltid ha ett visst utrymme reserverat för elevökningar i samband med skolstarten för nybörjare, men även för att ta emot andra elever som flyttar till kommunen. Kommunen kan alltså inte såsom en fristående skola optimera sin organisation, dvs. avsluta sin intagning av elever när man har fyllt upp sina klasser och undervisningsgrupper. Dessa särskilda kostnader som kommunen har benämns ibland kommunens skolpliktskostnader.

Om kommunens särskilda skolpliktskostnader inkluderas i grunderna för bidraget per elev till fristående skolor, utan hänsyn tagen till vad den fristående skolans åtagande innebär, kan detta enligt regeringen medföra att kommunen kommer att överkompensera den fristående skolan.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att skollagens 9 kap. 6 och 6 a §§ skall kompletteras med en bestämmelse som anger att en kommun skall ta hänsyn även till det kommunala ansvaret för att bereda utbildning, dvs. skol-

pliktskostnaden, vid beräkningen av det bidrag som kommunen skall betala för en elev i en fristående grundskola eller särskola.

Motioner

Enligt Miljöpartiet i motion 2001/02:Ub17 yrkande 7 bör riksdagen avslå förslaget om tillägg i skollagen att bidraget till fristående grundskolor och särskolor skall bestämmas med hänsyn till kommunens ansvar för att bereda grundskole- och särskoleutbildning åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan. Enligt motionen skulle detta innebära ett schablonmässigt beräknat högre bidrag till kommunala skolor, oavsett om skolorna har något åtagande som har med kommunens ansvar att göra. Motionärerna påpekar att det förhållandet att en fristående skola skulle kunna ha ett åtagande som är av betydelse för kommunens möjligheter att hålla en viss beredskap, har fått en minst sagt undanskymd behandling. De hävdar att förslaget, om det genomfördes, skulle öppna upp för orättvisor och godtycke till skada för skolväsendet i dess helhet.

Också Moderata samlingspartiet i motion 2001/02:Ub15 yrkande 9 ställer sig avvisande till att kommunerna generellt och schablonmässigt skall kunna dra av kostnader för det kommunala ansvaret. De vill ha ett tillkännagivande till regeringen om att sådana kostnader måste preciseras i beräkningsunderlaget för bedömning av bidragen till fristående grundskolor och särskolor. I motion 2001/02:Ub511 (m) yrkande 3 efterfrågas regler för vilken skolpliktskostnad som är rimlig för kommuner att ta ut.

I motioner från Centerpartiet och Folkpartiet – motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 2 respektive 2001/02:Ub19 yrkande 10 – begärs samstämmigt en tydlig redovisning av i vilken mån ersättningen till fristående skolor skall kunna minskas med hänvisning till skolpliktskostnaderna. Folkpartiet anför att det är viktigt att dessa kostnader inte tillåts motivera orimligt låga bidrag till fristående skolor. Regeringen bör återkomma till riksdagen med begärd redovisning.

Kristdemokraterna utvecklar sin syn på villkoren för de fristående skolorna i motion 2001/02:Ub547, som väcktes under allmänna motionstiden och således innan den här aktuella propositionen lades fram. Bland annat anför att den fristående skolan skall arbeta utifrån klara och tydliga spelregler som är långsiktigt hållbara, att skolan skall garanteras en lägsta grundnivå för ersättning och därutöver kompenseras för särskilda åtaganden samt att skolan skall arbeta under villkor som är likvärdiga med dem som gäller för övriga skolor i kommunen (yrk. 5).

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att bidrag till en godkänd fristående särskola skall lämnas av hemkommunen för varje elev som genomgår utbildning i skolan efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna särskolorna. Förslaget är helt i linje med principen att

en elev skall ha samma stöd från samhället för sin skolgång oavsett om han eller hon går i en kommunal eller en fristående skola.

Däremot avstyrker utskottet regeringens förslag att i skollagen införa bestämmelser om att bidraget till fristående grundskolor och särskolor skall bestämmas med hänsyn till kommunens ansvar för att bereda grundskole- respektive särskoleutbildning åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan. Utskottet delar motionärernas synpunkter att en sådan reglering i lag kan föra med sig att avdrag för s.k. skolpliktskostnader görs generellt och schablonmässigt.

Utskottet ser det som viktigt att principen om likvärdiga ekonomiska villkor för fristående skolor och kommunala skolor kan upprätthållas. Det är därför nödvändigt, som framförts i motioner, att en klar och tydlig redovisning görs av vad som ligger till grund för resursfördelningen till skolorna, och att samma regler för resursfördelning används för alla skolor, fristående och kommunala. Kommunens kostnader för att hålla en viss överkapacitet i syfte att kunna bereda elever plats i den obligatoriska skolan måste preciseras.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att riksdagen, i fråga om regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100), *dels* antar förslaget såvitt avser 2 b kap. 10 c §, *dels* avslår 9 kap. 6 § tredje stycket och *dels* antar 2 b kap. 10 b § och 9 kap. 6 a § tredje stycket med de ändringarna att bestämmelserna får den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 9, 2001/02:Ub16 yrkande 2, 2001/02:Ub17 yrkande 7, 2001/02:Ub19 yrkande 10 och 2001/02:Ub511 yrkande 3 samt bifaller delvis motion 2001/02:Ub547 yrkande 5.

Bidrag till fristående gymnasieskolor m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå regeringens förslag till ändring i skollagen om att – vid bestämmande av bidrag till fristående gymnasieskolor – hänsyn skall tas till hemkommunens ansvar för att bereda gymnasiutbildning åt samtliga ungdomar i kommunen som har rätt till sådan.

Jämför *reservation 9 (s, v)*.

Riksdagen bör i övrigt anta regeringens förslag till ändringar i skollagen som innebär att ett nytt bidragssystem införs för fristående gymnasieskolor.

Jämför *reservationerna 9 (s, v) – villk. och 5 (m, kd, c, fp)*.

Riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening behovet av att det utarbetas ett system för redovisning av kostnader för olika program vid kommunala gymnasieskolor. Motionsyrkanden om kompensation för momskostnader bör avslås av riksdagen.

Jämför *reservationerna 9 (s, v) och 5 (m, kd, c, fp)*.

Bidragsprinciper

Propositionen

Enligt gällande bestämmelser om bidrag till en fristående gymnasieskola får skolan och elevens hemkommuner komma överens om bidragets storlek (9 kap. 8 a § skollagen). Om en överenskommelse inte kan träffas, skall hemkommunerna till skolan betala det belopp per elev och program som framgår av bilagan till förordningen (1996:1206) om fristående skolor, den s.k. riksprislistan.

Regeringen föreslår i propositionen nya bidragsprinciper för fristående gymnasieskolor av följande innebörd.

I en förklaring om rätt till **bidrag för en fristående gymnasieskola** skall Statens skolverk lämna uppgift om till vilket nationellt program i gymnasieskolan som utbildningen i den fristående skolan i bidragshänseende skall hänföras. För varje elev som genomgår utbildning i den fristående skolan skall elevens hemkommun lämna bidrag. Bidraget skall i första hand motsvara den kostnad som elevens hemkommun har för det nationella program som utbildningen har hänförs till. Om ett sådant program inte finns i elevens hemkommun, men den kommun där den fristående skolan är belägen (lägeskommunen) anordnar programmet, skall bidraget motsvara kostnaden för det programmet i den kommunen.

Bidraget skall i båda fallen bestämmas efter samma grunder som hemkommunen respektive lägeskommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna gymnasieutbildningen. Hänsyn skall tas till skolans åtagande och elevens behov samt **hemkommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning** åt samtliga ungdomar i kommunen som har rätt till sådan.

Om programmet varken finns i hemkommunen eller i lägeskommunen skall det belopp utbetalas som fastställts av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, skall kommunen som regel betala ett extra bidrag för det.

Enligt regeringens bedömning bör Statens skolverk, i stället för regeringen, fastställa de bidragsbelopp som i sista hand skall gälla för elever i fristående gymnasieskolor. Till grund för dessa belopp skall ligga medelvärdet av mediankostnaderna för tre på varandra följande år uppräknat med index för kostnadsutvecklingen.

Regeringens förslag innebär ändringar i 9 kap. 8 och 8 a §§ skollagen.

Motioner

Enligt Miljöpartiet i motion 2001/02:Ub17 yrkande 8 bör riksdagen avslå förslaget om tillägg i skollagen att bidraget till fristående gymnasieskolor skall bestämmas **med hänsyn till hemkommunens ansvar att bereda gymnasieutbildning**. Liksom i frågan om avdrag för skolpliktskostnader hävdar motionärerna att regeringens förslag, om det genomfördes, skulle öppna för orättvisor och godtycke till skada för skolväsendet i dess helhet. De menar,

liksom i fråga om bidragen till fristående grundskolor och särskolor, att det förhållandet att en fristående skola skulle kunna ha ett åtagande som är av betydelse för kommunens möjligheter att hålla en viss beredskap har fått en minst sagt undanskynd behandling.

Tillägget om hänsyn vid bidragsgivningen till kommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning får inte heller stöd av Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet. Nämnda fyra partier motsätter sig till alla delar att bidragssystemet för fristående gymnasieskolor ändras enligt regeringens förslag.

Centerpartiet begär i motion 2001/02:Ub16 yrkande 6 att riksdagen skall avslå förslaget till ny beräkningsmodell för **bidrag till fristående gymnasieskolor**. Motionärerna menar att den av regeringen förordade modellen innebär stora problem.

Avslag på regeringens förslag till bidragsprinciper för fristående gymnasieskolor begärs också av Folkpartiet i motion 2001/02:Ub19 yrkande 8. I motionen framhålls att bidragssystemet för fristående gymnasieskolor behöver förbättras. Det nu framlagda förslaget är dock inte tillräckligt berett.

Moderaterna framhåller i motion 2001/02:Ub15 yrkande 10 som skäl för avslag att ändrade principer för att beräkna ersättningen till fristående gymnasieskolor bör grundas på en analys av hur kommunerna redovisar sina kostnader för skolan. Det är dessutom administrativt krävande att arbeta enligt den modell som regeringen föreslagit, eftersom fristående gymnasieskolor ofta rekryterar elever från många olika kommuner. Moderaterna förordar således att riksprislistan behålls, men välkomnar förbättringar i beräkningsmodellen för denna.

I motion 2001/02:Ub18 yrkande 7 förordar Kristdemokraterna att resultatet av det arbete som bedrivs inom 1999 års skollagskommitté respektive inom Gymnasiekommittén 2000 skall inväntas innan ett nytt förslag läggs fram om bidragsprinciper för fristående gymnasieskolor. Enligt Kristdemokraternas motion 2001/02:Ub447 – från allmänna motionstiden – skall fristående gymnasieskolor ha samma ersättning som offentliga skolor (yrk. 21).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har i det föregående när det gäller den obligatoriska skolan avstyrkt regeringens förslag om att införa en särskild lagregel, att kommunens bidrag till fristående grundskola eller särskola skall bestämmas med hänsyn till kommunens ansvar för att bereda grundskole- och särskoleutbildning, de s.k. skolpliktskostnaderna.

Också i fråga om bidragen till fristående gymnasieskolor har starka invändningar förts fram i motioner mot den föreslagna lagregeln att bidragen skall bestämmas med **hänsyn till kommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning** åt samtliga ungdomar i kommunen som har rätt till sådan. Utskottet instämmer med motionärerna i att lagregeln i fråga inte bör införas. Kommunens möjlighet att reducera bidragsbeloppet skall baseras på de faktiska kostnaderna och inte schabloniseras.

Utskottet föreslår att riksdagen, med godkännande av vad utskottet anfört, avslår regeringens förslag i denna del och därmed bifaller motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 10, 2001/02:Ub16 yrkande 6, 2001/02:Ub17 yrkande 8, 2001/02:Ub18 yrkande 7 och 2001/02:Ub19 yrkande 8, samtliga i denna del.

I övrigt tillstyrker utskottet regeringens förslag till lagregler för *bidrag till fristående gymnasieskolor*. Sådana bidrag skall lämnas främst med ledning av kostnaden för motsvarande nationella program i elevens hemkommun eller i den kommun där den fristående skolan är belägen. Enligt utskottets mening bör det nya bidragssystemet, bättre än vad riksprislistan gjort, kunna garantera att likvärdiga och rättvisa ekonomiska villkor skall gälla för kommunala och fristående gymnasieskolor.

Riksdagen bör således, i fråga om regeringens förslag till lag om ändring i skollagen, *dels* anta 9 kap. 8 § fjärde stycket, *dels* anta 9 kap. 8 a § med den ändringen att bestämmelsen får den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub17 yrkande 8 i denna del, bifaller delvis motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 10, 2001/02:Ub16 yrkande 6, 2001/02:Ub18 yrkande 7 och 2001/02:Ub19 yrkande 8, samtliga i denna del, samt avslår motion 2001/02:Ub447 yrkande 21.

Redovisning av kostnader för olika gymnasieprogram

Motioner

I motion 2001/02:Ub16 yrkande 7 föreslår Centerpartiet att riksdagen hos regeringen begär en utredning om principer för att beräkna ersättning till en fristående gymnasieskola. Utredningen bör bl.a. göra en analys av hur kommunerna redovisar sina kostnader för skolan.

Enligt Folkpartiet i motion 2001/02:Ub19 yrkande 9 bör ett lättöverskådligt system för redovisning av kommunernas kostnader för olika skolformer och gymnasieprogram snarast utvecklas. Ett sådant system behövs för det fortsatta arbetet med att ta fram regler för bidrag till fristående gymnasieskolor, menar motionärerna.

Miljöpartiet förordar likaså, i motion 2001/02:Ub17 yrkande 9, att ett enhetligt redovisningssystem utarbetas för kostnader för olika program vid kommunala gymnasieskolor. Enligt motionen skall Skolverket sammanställa kostnadsuppgifterna. Denna sammanställning skall utformas så att den ger ett bra underlag för fristående gymnasieskolor när de fakturerar elevernas hemkommuner.

Utskottets ställningstagande

Hittills har regeringen fastställt de årliga bidragsbelopp per gymnasieprogram, den s.k. riksprislistan, som finns som bilaga till förordningen (1996:1206) om fristående skolor. På regeringens uppdrag har Skolverket årligen sammanställt underlag för att beräkna dessa bidragsbelopp. Enligt

regeringens bedömning i propositionen bör det ankomma på Skolverket att framöver fastställa vilka bidragsbelopp som i sista hand – om varken hemkommunen eller lägeskommunen anordnar relevant program – skall gälla för elever i fristående gymnasieskolor.

I utredningen som ligger till grund för regeringens förslag uttalades att Skolverket borde öka sina ansträngningar att åstadkomma en högre svarsfrekvens från kommunerna vad avser kostnadsredovisningen per elev och gymnasieprogram. Regeringen hänvisar i propositionen till förordningen (1992:1083) om viss uppgiftsskyldighet för skolhuvudmännen inom det offentliga skolväsendet m.m. Enligt denna förordning är skolhuvudmännen skyldiga att för uppföljning och utvärdering av skolväsendet lämna de uppgifter som Skolverket föreskriver. Om en skolhuvudman inte fullgör sina skyldigheter i detta avseende får Skolverket vid vite förelägga skolhuvudmannen att fullgöra sina skyldigheter.

Utskottet konstaterar att arbete med insamling och sammanställning av kommunernas kostnader för skolan pågår inom Skolverket. Verket avses få som myndighetsuppgift att fastställa vilka belopp som i sista hand skall utgå till fristående gymnasieskolor.

Utskottet föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening behovet av att det utarbetas ett system för redovisning av kostnaderna för olika program vid kommunala gymnasieskolor. Skolverket bör få i uppdrag att göra en sådan sammanställning av relevanta kostnadsuppgifter som kan bilda underlag för de fristående skolornas fakturering till elevernas hemkommuner. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 7, 2001/02:Ub17 yrkande 9 och 2001/02:Ub19 yrkande 9.

Kompensation för momskostnader

Motioner

Frågan om fristående skolors kompensation för mervärdesskatt (moms) behandlas i motionerna 2001/02:Ub18 yrkande 4 och 2001/02:Ub547 yrkande 1 från Kristdemokraterna. De betonar att det måste finnas likvärdiga villkor för fristående skolor och kommunala skolor, när det gäller moms på de varor och tjänster som skolan köper in. Särskilt för fristående gymnasieskolor med praktiska utbildningar, som kräver omfattande inköp av materiel, är momsreglerna ett stort problem.

Även i motionerna 2001/02:Ub289 (m) yrkande 5 och 2001/02:Sk426 (m) pekar motionärerna på svårigheter för fristående skolor att få full kompensation från kommunen för momskostnader.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår avslag på motionsyrkandena.

Genom en ändring i förordningen (1996:1206) om fristående skolor fr.o.m. den 1 januari 2001 infördes föreskrifter om att en kommun som lämnar bidrag

för en elev i en fristående grundskola eller förskoleklass skall för skolan kunna redovisa hur stor andel av bidraget som är ersättning för kostnader för mervärdesskatt.

För fristående gymnasieskolor gäller enligt nuvarande bestämmelser att ersättning för sådan ingående mervärdesskatt som skolan saknar avdragsrätt för ingår i den s.k. riksprislistans bidragsbelopp (bilaga till nämnda förordning).

Utskottet förutsätter, i likhet med regeringen, att kommunerna inom ramen för det nya bidragssystemet till fristående gymnasieskolor beaktar att den fristående skolan till följd av skillnaden i huvudmannaskap har vissa högre kostnader vad gäller mervärdesskatt.

Statlig tillsyn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om inrättande av ett nationellt kvalitetsinstitut för statlig utvärdering och tillsyn av skolor.

Jämför *reservation 10 (c, fp)*.

Propositionen

Regeringen föreslår i propositionen att Statens skolverk även i fortsättningen skall svara för tillsynen av fristående skolor som har godkänts eller förklarats berättigade till bidrag.

Motioner

I motion 2001/02:Ub16 yrkande 8 i denna del begär Centerpartiet ett tillkännagivande till regeringen om att ett fristående nationellt kvalitetsinstitut skall inrättas med uppgift att vara ansvarigt för utvärdering och uppföljning av såväl kommunala som fristående skolor.

Motsvarande begäran framställs av Folkpartiet i motion 2001/02:Ub19 yrkande 6, nämligen att en nationell skolinspektion skall inrättas för utvärdering och tillsyn av kommunala och fristående skolor. Motionärerna anmärker att Skolverkets uppdrag att både stödja och granska skolväsendet innebär att verket också granskar sig självt, och så skall inte tillsynen vara uppbyggd.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår avslag på motionsyrkandena.

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat och avstyrkt motionsyrkanden liknande de nu aktuella, senast hösten 2001 (bet. 2001/02:UbU1). Riksdagen har följt utskottet. Utskottet anser, liksom tidigare, att nuvarande ordning med en kvalitetsgranskningsnämnd som knutits till den ansvariga sektorsmyndigheten, Skolverket, är att föredra framför ett fristående kvalitetsinstitut. Kvalitetsgranskningsnämnden har en självständig ställning inom verket. Den har till uppgift att granska och värdera kvalitet och resultat i undervisning och

annan verksamhet i skolväsendet och barnomsorgen (nationella kvalitetsgranskningar). Nämnden skall därvid särskilt bedöma om målen för utbildningen respektive verksamheten har uppnåtts. Regeringen anger närmare riktlinjer för denna kvalitetsgranskning. Nämnden skall årligen lämna en rapport till regeringen över sin verksamhet. I rapporten kan nämnden föreslå nya granskningsområden.

Kommunal uppföljning och utvärdering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå regeringens förslag till ändringar i skollagen som innebär att en kommun skall följa upp och utvärdera verksamheten vid fristående skolor i kommunen som får offentligt bidrag samt att skolorna skall vara skyldiga att delta i denna uppföljning och utvärdering.

Jämför *reservation 9 (s, v)*.

Gällande bestämmelser

Enligt 9 kap. skollagen har den kommun där en fristående skola är belägen rätt till insyn i skolans verksamhet, om skolan får bidrag av kommunen. Fristående skolor som får kommunala bidrag är också skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sina egna skolor, i den utsträckning som kommunen bestämmer. Motsvarande gäller enligt 2 b kap. skollagen för den fristående förskoleklassen.

Propositionen

Regeringen anför i propositionen att det finns skäl att stärka uppföljningen och utvärderingen av fristående skolor. Enligt regeringens mening skall kommunerna ha ett ansvar för den lokala uppföljningen och utvärderingen av kvaliteten i den utbildning som ges i skolväsendet för barn och ungdom. Skälen till detta är flera, men ett av de viktigare är att upprätthålla den ansvarsfördelning mellan stat och kommun som decentraliseringen av den svenska skolan innebär. Ett växande antal fristående skolor som uteslutande står under statlig kontroll medför att kommunernas ansvar för skolväsendet i kommunen begränsas. Det är enligt regeringen rimligt att kommunen skall ha möjlighet att bedöma kvaliteten i all den skolverksamhet som erbjuds barn och ungdomar i kommunen.

I propositionen föreslås att en kommun, till skillnad från i dag, skall vara skyldig att inkludera fristående skolor i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sina egna skolor. Det innebär att kommunen måste ha insyn i verksamheten hos en fristående skola som får offentligt bidrag. Med dessa förändringar blir kontrollen av fristående skolor inte avhängig av den enskilda kommunens ambitionsnivå.

Fristående skolor som får offentligt bidrag skall därmed vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering som en kommun gör av skolväsendet i kommunen.

Förslagen innebär ändringar i 2 kap. 8 §, 2 b kap. 8 § samt 9 kap. 11, 12, 13 och 14 §§ skollagen.

Enligt regeringens bedömning bör fristående skolor som har rätt till bidrag vara skyldiga att lämna sina kvalitetsredovisningar, enligt förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet, till den kommun där skolan är belägen. Vidare bör Skolverket få i uppdrag att utarbeta allmänna råd för kommunernas uppföljning och utvärdering.

Motioner

Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Miljöpartiet ställer sig avvisande till regeringens förslag om kommunal uppföljning och utvärdering av fristående skolor.

Enligt Moderaterna i motion 2001/02:Ub15 yrkande 11 är det inte acceptabelt att kommunerna som driver egna skolor samtidigt utövar tillsyn eller granskar fristående skolor, i synnerhet inte om kommunerna dessutom skall få ökat inflytande över om fristående skolor över huvud taget skall godkännas eller få fortsätta sin verksamhet. Moderaterna ser positivt på att fristående skolor erbjuds möjlighet att ingå i kommunens kvalitetsuppföljning, inte minst därför att det ger god information om olika skolor för elever, föräldrar och allmänhet. Deltagandet får dock inte vara ett krav.

Kristdemokraterna redovisar i motion 2001/02:Ub18 yrkande 8 samma uppfattning, nämligen att fristående skolor skall erbjudas, men inte vara skyldiga att delta i den kommunala uppföljningen och utvärderingen av skolor. Också Kristdemokraterna skriver om värdet av att elever informeras om skolorna i kommunen.

Synpunkter på det olämpliga i att kommunerna granskar fristående skolor, som är konkurrenter till den kommunala skolan, framförs av Centerpartiet i motion 2001/02:Ub16 yrkande 8 i denna del.

I motion 2001/02:Ub19 yrkar Folkpartiet avslag på förslaget till ändring i skollagen om kommunal uppföljning och utvärdering av fristående skolors verksamhet (yrk. 7). Folkpartiet vill inte heller att fristående skolor skall vara skyldiga att lämna sina kvalitetsredovisningar till den kommun där skolan är belägen (yrk. 3). Uppföljning och utvärdering av fristående skolor skall enligt motionen göras på nationell nivå. Dock skall fristående skolor kunna erbjudas, men inte tvingas, att delta i kommunens uppföljnings- och utvärderings-system (yrk. 2).

Även Miljöpartiet begär i motion 2001/02:Ub17 yrkande 10 avslag på förslaget om tillägg i skollagen rörande kommuners skyldighet att följa upp och utvärdera verksamheten vid fristående skolor i kommunen. Motionärerna menar att nuvarande lagstiftning på området är fullt tillräcklig och att regeringens förslag skulle, om det genomfördes, innebära en oklar fördelning av tillsynsansvaret mellan Skolverket och kommunerna.

Utskottets ställningstagande

Med hänsyn till behovet av en samlad och effektiv tillsyn av fristående skolor anser utskottet att de invändningar som görs i motioner mot föreslagna ändringar i gällande lagregler om uppföljning och utvärdering är befogade. Regeringens förslag skulle, om de genomfördes, innebära att kommunens skyldigheter och Skolverkets tillsynsuppdrag blandas samman till skada för tillsynsverksamheten i dess helhet. Enligt de bestämmelser som gäller i dag är fristående skolor med kommunala bidrag skyldiga att, i den utsträckning som kommunen bestämmer, delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sina egna skolor. Därjämte har den kommun där den fristående skolan är belägen rätt till insyn i skolans verksamhet. Utskottet delar motionärernas åsikt att nuvarande lagreglering är fullt tillräcklig, såväl vad avser kommunens insyn i som dess uppföljning och utvärdering av verksamheten vid fristående skolor. Som framgår av propositionen är en fristående skola inte skyldig att följa de kommunala mål som anges i kommunens skolplan.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår regeringens förslag till ändringar i skollagen, såvitt avser 2 kap. 8 §, 2 b kap. 8 § samt 9 kap. 11 §, 12 § första stycket, 13 § och 14 § första stycket. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 11, 2001/02:Ub16 yrkande 8 i denna del, 2001/02:Ub17 yrkande 10, 2001/02:Ub18 yrkande 8 och 2001/02:Ub19 yrkandena 2, 3 och 7.

Ekonomisk redovisning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till ändring i skollagen som innebär att föreskrifter om skyldighet att lämna ekonomisk redovisning över fristående skolas verksamhet får meddelas.

Motionsyrkanden som rör skyldighet att lämna sådan redovisning till kommunen, riktlinjer för alla skolors ekonomiska redovisning respektive överskott i fristående skolas verksamhet bör avslås av riksdagen.

Jämför *reservationerna 11 (m, fp), 8 (mp) respektive 2 (m) och 7 (fp)*.

Propositionen

I propositionen föreslås att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer skall få ett bemyndigande att meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmannen för en fristående skola att lämna en ekonomisk redovisning över verksamheten. En lagregel med denna innebörd skall enligt förslaget tas in i 15 kap. 11 § skollagen.

Enligt regeringens bedömning bör en bidragsberättigad fristående skola årligen lämna in en ekonomisk redovisning över sin verksamhet till Statens

skolverk och till den kommun där skolan är belägen. Av redovisningen skall framgå hur skolan finansierat verksamheten och hur ett eventuellt överskott har disponerats.

Motioner

Folkpartiet avvisar i motion 2001/02:Ub19 yrkande 5 regeringens förslag om att fristående skolor skall tvingas att **lämna ekonomiska redovisningar till kommunen** där skolan är belägen. Enligt motionärerna skall det ingå i Skolverkets tillsyn av de fristående skolorna att kontrollera att skolornas ekonomi medger en stabil verksamhet.

I motion 2001/02:Ub17 yrkande 11 begär Miljöpartiet att **riktlinjer utarbetas** för kommunala skolors och fristående skolors ekonomiska redovisning i syfte att få jämförbara redovisningar för landets alla skolor. Skolverket bör enligt motionärerna ges i uppdrag att sammanställa dessa kostnadsredovisningar för hela landet.

Frågan om disposition av **överskott i fristående skolas verksamhet** behandlas i motion 2001/02:Ub19 yrkande 13 från Folkpartiet. Motionärerna anser att det inte behövs någon utredning om vinstutdelning i skolor, vilket aviserats i propositionen. Enligt vad som redan påvisats av Fristkommittén (jfr SOU 2001:12) går eventuellt överskott tillbaka till verksamheten.

Enligt motion 2001/02:Ub291 (m) kommer inte ett enda barn att gå ur skolan med bättre kunskaper genom att fristående skolor förbjuds att göra vinst (yrk. 1). Motionären menar att varje fristående skola självständigt skall kunna besluta om vad ett eventuellt överskott skall användas till (yrk. 2).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inte något att erinra mot att det i skollagen tas in ett bemyndigande att meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmannen för en fristående skola att lämna en ekonomisk redovisning över verksamheten.

Som regeringen framhåller i propositionen omfattas fristående skolor, till skillnad från kommunala skolor, inte av offentlighetsprincipen. Med hänsyn till att verksamheten vid fristående skolor helt eller delvis finansieras med offentliga medel är det rimligt att allmänheten får möjlighet till insyn i hur de offentliga medlen används. Om en fristående skola som får kommunala bidrag lämnar en ekonomisk redovisning över sin verksamhet till Skolverket och till den kommun där skolan är belägen, blir redovisningen i och med inlämnandet allmän handling. Den enskilde medborgaren kan vända sig till kommunen eller Skolverket för att få tillgång till informationen.

Utskottet förutsätter att Skolverket i sitt arbete med uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och tillsyn av såväl kommunala som fristående skolor lägger vikt vid att skolornas ekonomiska redovisningar blir jämförbara och kan sammanställas.

Enligt utskottets mening bör riksdagen således anta förslaget till ändring av 15 kap. 11 § skollagen (1985:1100). Motionerna 2001/02:Ub19 yrkande 5

och 2001/02:Ub17 yrkande 11 bör avslås med hänvisning till vad utskottet anfört.

Utskottet vill fästa uppmärksamheten på att regeringen i proposition 2001/02:80 *Demokrati för det nya seklet* föreslår en ytterligare ändring i den här aktuella paragrafen, 15 kap. 11 § skollagen. Den nu föreslagna lagbestämmelsen om ekonomisk redovisning tas bort och ersätts med en utvidgad lagregel om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall få meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmannen för en fristående skola att lämna sådan information om verksamheten som gör det möjligt för allmänheten att få insyn i denna. Detta motiveras med att det är angeläget att allmänhetens rätt till insyn i fristående skolor inte bara omfattar skolornas ekonomi. I demokratipropositionen föreslås att ändringen i 15 kap. 11 § skollagen skall träda i kraft den 1 juli 2002, samma datum som föreslås i propositionen om fristående skolor. Konstitutionsutskottet, som har att bereda demokratipropositionen, får slutligt samordna lagförslagen i denna del.

Som utskottet redovisat i avsnittet om huvudmannen för skolan har regeringen nyligen beslutat tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda frågor om ett nytt slag av aktiebolag för icke vinstutdelande verksamhet (dir. 2002:30). Utgångspunkten för arbetet skall vara att åstadkomma en bolagsform som är ägnad för verksamhet inom barnomsorg, skola, sjukvård och äldreomsorg. Riksdagen bör därmed avslå motionerna 2001/02:Ub19 yrkande 13 och 2001/02:Ub291 yrkandena 1 och 2.

Individuella program

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om att fristående skolor skall ges rätt att anordna individuella program, med hänvisning till pågående utredning.

Jämför *reservation 5 (m, kd, c, fp)*.

Propositionen

Enligt regeringens bedömning i propositionen bör ett ställningstagande i frågan om rätt för fristående gymnasieskolor att anordna individuellt program göras först efter det att Gymnasiekommittén 2000 har redovisat sitt arbete.

Motioner

Moderata samlingspartiet begär i motion 2001/02:Ub15 yrkande 12 ett tillkännagivande om att fristående gymnasieskolor skall få möjlighet att erbjuda undervisning inom ramen för individuellt program. Moderaterna anser att det inte finns anledning att invänta resultaten av Gymnasiekommitténs arbete. De menar att ju snabbare fler ungdomar kan få en utbildning som är anpassad efter deras behov och intressen, desto bättre.

Liknande synpunkter framförs av Centerpartiet i motion 2001/02:Ub16 yrkande 9.

I motion 2001/02:Ub19 yrkande 11 förespråkar Folkpartiet att fristående skolor skall ges möjlighet att anordna alla de program som kommunala skolor kan anordna, inklusive det individuella programmet.

Enligt Kristdemokraterna i motionerna 2001/02:Ub18 yrkande 9, 2001/02:Ub547 yrkande 3 och 2001/02:Ub447 yrkande 22 drivs många fristående skolor med alternativa och nyskapande pedagogiska metoder. Det gör skolorna väl lämpade att ta emot elever som har svårt att klara de nationella programmen. Kristdemokraterna anser att det förhållandet att individuella program inte får anordnas vid en fristående skola är en orimlig begränsning som bör tas bort.

I motion 2001/02:Ub483 – från allmänna motionstiden – lyfter Moderaterna bl.a. fram att fristående skolor skall ges möjlighet att erbjuda utbildning inom ramen för individuellt program (yrk. 6).

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att Gymnasiekommittén 2000, som har i uppdrag att utreda och lämna förslag till en framtida utformning av gymnasieskolans studievägsutbud (dir. 2000:35), ser över bl.a. det individuella programmet och dess förutsättningar. Utskottet gör samma bedömning som regeringen att frågan om rätten för fristående gymnasieskolor att anordna individuellt program bör beredas tillsammans med kommitténs förslag om det individuella programmet. Gymnasiekommittén 2000 skall redovisa resultatet av sitt arbete i december 2002.

Motionsyrkandena avstyrks med det anförda.

Riksrekrytering till gymnasieskolan m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om riksrekrytering till gymnasieskolan och rätten att välja skola på gymnasienivå, med hänvisning till pågående utredningsarbete.

Jämför *reservationerna 12 (m, kd, fp)* och *13 (v)*.

Propositionen

Regeringen redovisar i propositionen sin bedömning att resultatet av Gymnasiekommitténs 2000 arbete bör avvaktas, innan frågan om riksrekrytering till gymnasieskolan prövas.

Likaså bedömer regeringen att bestämmelserna om inackorderingstillägg för elever i fristående gymnasieskolor inte bör ändras, innan nämnda kommitté har redovisat sitt arbete.

Motioner

Frågor rörande riksrekrytering till gymnasieskolan och rätten att välja skola på gymnasienivå behandlas i flera motioner.

Moderata samlingspartiet framför i motion 2001/02:Ub15 yrkande 13 sin uppfattning att elevernas rätt att välja en fristående gymnasieskola skall behållas, oavsett i vilken kommun skolan ligger. I stället för att inskränka valfriheten med hänvisning till vad som gäller för kommunala gymnasieskolor bör politiken gå i motsatt riktning, dvs. möjligheter bör öppnas för eleverna att också söka gymnasieutbildning i kommunala skolor utanför hemkommunen.

I motionerna 2001/02:Ub233 yrkande 23 och 2001/02:Ub483 yrkande 5 från allmänna motionstiden understryker Moderaterna att elevernas rätt att välja gymnasieskola måste öka. Det är orimligt med en ordning som medför att tur eller elevens bostadsadress är avgörande för antagning till gymnasieskolan, framhåller de. Regeringen kan ge lokala inriktningar rätt att vara riksrekryterande, men det sker endast undantagsvis. I ett samhälle där ökad rörlighet och utveckling av utbildningsvägar behövs, är detta uttryck för ett omodernt och snävt synsätt.

Även i motion 2001/02:Ub345 (m) yrkande 2 pläderas för riksintag till alla gymnasieskolor. För att garantera elever möjlighet att välja skola, oavsett vem som är huvudman eller var i kommunen eller landet skolan ligger, måste kostnaden för eleven följa val av skola.

Enligt Kristdemokraterna i motion 2001/02:Ub447 yrkande 23 bör elever ges valfrihet att söka gymnasieprogram eller enskilda kurser utanför sin hemkommun, även om liknande utbildning finns i hemkommunen.

Folkpartiet föreslår i motion 2001/02:Ub221 yrkande 26 att riksdagen beslutar om sådan ändring av skollagen att elevens hemkommun blir skyldig att betala ersättning för elevs gymnasieutbildning i annan kommun också om utbildningen erbjuds av hemkommunen.

Vänsterpartiet, däremot, vill att en närhetsgaranti inom gymnasieskolan skall införas, enligt motion 2001/02:A317 yrkande 16. Därmed förstås att kommunen skall garantera att alla elever som söker till ett nationellt program erbjuds plats i närmaste gymnasieskola som har det programmet, så långt platserna räcker.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill med anledning av motionerna anföra följande om rätten att välja skola på gymnasienivå.

Det finns inte någon inskränkning i rätten att välja en fristående skola. Till sådana skolor gäller riksrekrytering. Om en elev tas in till utbildning vid en fristående gymnasieskola är hemkommunen alltid skyldig att lämna bidrag, om Skolverket förklarar skolan bidragsberättigad.

Däremot är hemkommunen inte skyldig att betala interkommunal ersättning för en elev som vill genomgå en gymnasieutbildning i en annan kommuns skola, om hemkommunen kan erbjuda samma program eller nationellt

fastställda inriktning och eleven inte på grund av sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den andra kommunen (5 kap. 8 och 24 §§ skollagen). När det gäller val, i hemkommunens utbud, mellan olika skolor som har samma program finns det inga centrala bestämmelser. I sammanhanget kan nämnas att flera kommuner i Stockholmsregionen sedan några år låter sina elever söka gymnasieutbildningar fritt och är beredda att betala den interkommunala ersättningen. Även i flera andra regioner i landet pågår en liknande utveckling (jfr SOU 2001:12 s. 102).

Inom det offentliga skolväsendet förekommer det även ett stort antal riksrekryterande utbildningar i form av specialutformade program och utbildningar inom nationellt program i gymnasieskolan. Dessa utbildningar regleras i 2 kap. gymnasieförordningen (1992:394) samt i bilagorna 2 och 3 till förordningen. Om en elev blir intagen på en riksrekryterande utbildning, skall ersättning för kostnaderna för elevens utbildning utgå från hemkommunen.

Gymnasiekommittén 2000 skall enligt direktiven utreda det långsiktiga behovet av systemet med riksrekryterande utbildningar (dir. 2000:35). Vidare skall kommittén utreda och lämna förslag om hur den interkommunala ersättningen skall beräknas för riksrekryterande utbildningar samt överväga hur strukturen i förslagen kan ge incitament till samverkan mellan kommuner. I tilläggsdirektiv den 31 januari 2002 (dir. 2002:8) har kommitténs uppdrag vidgats. Bland annat skall kommittén enligt det nya uppdraget utreda behovet av utökad möjlighet för kommuner att samverka om delar av utbildningar i gymnasieskolan. Tidpunkten för kommitténs slutliga redovisning anges i tilläggsdirektiven till den 16 december 2002.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om riksrekrytering m.m. till gymnasieskolan med hänvisning till pågående arbete inom Gymnasiekommittén 2000.

Lagförslaget i övrigt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) i den mån lagförslaget inte omfattas av utskottets behandling i det föregående.

I propositionen föreslås att ändringarna i skollagen skall träda i kraft den 1 juli 2002. Bestämmelserna om beräkning av bidrag och om avgifter skall dock enligt förslaget tillämpas först fr.o.m. kalenderåret 2003. Förslag lämnas vidare om vissa övergångsbestämmelser. För sådana skolor som har fått beslut om godkännande eller rätt till bidrag före den 1 juli 2002 skall bestämmelserna om krav på lärare inte tillämpas, dvs. ett återkallande skall inte kunna ske på den grunden att villkoret inte är uppfyllt.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ikraftträdande och övergångsbestämmelser, med de ändringar som föranleds av ut-

skottets ställningstaganden i det föregående. Riksdagen bör vidare anta lagförslaget i övrigt i den mån det inte behandlats i det föregående.

Rätten att välja skola m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om formerna för rätten att välja skola och om införandet av en nationell skolpeng med hänvisning till vad utskottet anfört.

Jämför *reservationerna 5 (m, kd, c, fp), 13 (v) och 2 (m)*.

Ett flertal motioner, som huvudsakligen väcktes under den allmänna motions tiden, tar upp frågor angående **rätten att välja skola**.

Enligt Moderata samlingspartiet i motion 2001/02:Ub233 yrkande 9 skall elever och föräldrar uppmuntras till ett aktivt val av skola. Det innebär att de skall ges information om sina möjligheter och om de alternativ som finns i både kommunala och fristående skolor. Insatser för att främja det aktiva valet och för att öka samarbetet mellan skolan och föräldrarna kan bidra till att ge alla barn bättre förutsättningar för goda studieresultat. Moderaterna understryker i motion 2001/02:Ub15 yrkande 2 att föräldrar och elever skall fritt kunna välja bland såväl kommunala som fristående skolor. Kraven på god kvalitet och de ekonomiska villkoren för skolorna skall vara likvärdiga. I motion 2001/02:Ub345 (m) yrkande 1 förordas att begreppet basplacering breddas till att avse placering i en skola inom kommunen, i stället för att styra till en specifik skola. Därigenom måste alla elever göra ett val, och olika skolor kommer att sätta kvaliteten än mer i fokus för att locka elever. I motion 2001/02:Ub332 (m) yrkande 7 framhåller motionären barns och föräldrars rätt att söka sig till goda skolor och välja bort de dåliga.

Centerpartiet betonar i motion 2001/02:So501 yrkande 2 att det skall vara en självklar rättighet att kunna välja mellan såväl kommunens olika skolor som fristående skolor, i synnerhet när det rör sig om den obligatoriska skolan.

Valfrihet inom skolan innebär enligt Folkpartiet i motion 2001/02:So637 yrkande 3 dels att fler skolor skapar en särskild profil, dels att det blir viktigt för alla skolor att föräldrar har insyn och inflytande.

Vänsterpartiet anför i motion 2001/02:A317 yrkande 15 att det fria skolvalet i stora stycken är en chimär. Huvudregeln bör vara att eleverna erbjuds plats i grundskolan enligt närhetsprincipen. Föräldrar och elever bör dock ges möjlighet att komma in med alternativa önskemål, som bör tillgodoses så långt det är möjligt.

U t s k o t t e t föreslår avslag på motionsyrkandena om formerna för rätten att välja skola.

Enligt utskottets mening finns det en omfattande valfrihet inom skolväsendet. I fråga om grundskolan föreskrivs i skollagen (1985:1100) att kommunen vid fördelningen av elever på olika skolor så långt möjligt skall beakta föräld-

rarnas önskemål om att deras barn skall tas emot vid en viss skola (4 kap. 6 §). Detta gäller under förutsättning att inte andra elevers berättigade krav på placering i en skola nära hemmet åsidosätts eller betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. En kommun skall i sin grundskola även ta emot en elev för vars grundutbildning kommunen inte är skyldig att svara, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola (4 kap. 8 §). Föräldrarna kan också som alternativ till den kommunala skolan välja en fristående skola.

Frågan om rätten att välja skola på gymnasienivå behandlas i avsnittet om riksrekrytering m.m.

Utskottet vill i sammanhanget hänvisa till att Skollagskommittén – som redovisats i det föregående – behandlar frågan om möjligheten att överklaga en skolas beslut om mottagande av en elev. Kommittén skall redovisa sitt arbete senast den 16 december 2002.

Moderata samlingspartiet föreslår i motion 2001/02:N224 yrkande 8 att *en nationell skolpeng* införs. En skolpeng garanterar alla elever och föräldrar valfrihet, oavsett i vilken kommun eller i vilket bostadsområde de bor. Finansieringen av den enskilde elevens utbildning blir likvärdig för alla, vare sig eleven väljer en kommunal eller en fristående skola. Motsvarande förslag och synpunkter läggs fram i motionerna 2001/02:N313 (m) yrkande 8 och 2001/02:Ub332 (m) yrkande 1.

I motion 2001/02:Ub289 (m) yrkande 4 påtalas att med nuvarande regler för finansiering av fristående skolor blir de kommunala bidragen ofta föremål för förhandlingar. Denna irrationella stödfördelning borde ersättas med en nationell skolpeng för alla barn. Enligt motion 2001/02:Ub332 (m) är skillnaderna i elevkostnader mellan landets kommuner ett viktigt skäl för staten att överta finansieringen av skolan (yrk. 2). En nationell skolpeng garanterar barnen att deras skola får tillräckliga resurser för att möta just deras behov (yrk. 3). Motionären anser också att skolpengen bör kunna vara delbar mellan olika skolor, även mellan en kommunal skola och en fristående (yrk. 6).

Moderaterna framhåller vidare i motion 2001/02:Sk288 yrkande 13 att friskolereformen i kombination med en nationell skolpeng ökar möjligheterna att bevara och utveckla skolor i lands- och glesbygd. I motion 2001/02:Ub327 (m) yrkande 5 betonas likaså vikten av ett statligt garanterat och finansierat skolval för att säkerställa landsbygdsskolors överlevnad.

U t s k o t t e t anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

Riksdagen har tidigare vid ett flertal tillfällen avslagit motionsyrkanden från Moderaterna om införande av en nationell skolpeng (senast i bet. 2001/02:UbU1). Utskottet vidhåller sin uppfattning att en schablonberäknad nationell skolpeng inte ger de grundläggande förutsättningarna för att kraven på en likvärdig skola av hög kvalitet för alla elever skall kunna uppfyllas. Resurser till skolans verksamhet måste fördelas med utgångspunkt i de behov som enskilda elever, olika grupper av elever och skolor faktiskt har. Utskottet finner det därför inte rimligt att införa en central resursfördelning.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om införande av etableringsfrihet inom förskoleverksamheten, fristående skolor inom vuxenutbildningen, profilering m.m. av skolor, elevantal vid start av fristående skola, betygsregler för fristående skolor, lagregler till skydd för personal vid fristående skolor samt rätten till skolskjuts för elev i fristående skola.

Jämför *reservationerna 5 (m, kd, c, fp), 12 (m, kd, fp), 2 (m), 7 (fp) och 14 (kd).*

Etableringsfrihet inom förskoleverksamheten efterfrågas i tre motioner.

Kristdemokraterna – i motionerna 2001/02:Sf392 yrkande 23 och 2001/02:Ub548 yrkande 3 – pekar på att det är viktigt att det finns olika barnomsorgsformer, såsom omsorg i hemmet, förskola, familjedaghem, föräldrakooperativ, öppen förskola och privata alternativ. Kommunen måste i dag ge sitt tillstånd för att en fristående förskola skall få starta. Motionärerna anser att det hämmar utvecklingen mot en ökad mångfald. Riksdagen bör begära att regeringen lägger fram förslag till lagregler som medför etableringsfrihet.

Också Centerpartiet vill i motion 2001/02:Ub322 yrkande 1 införa frihet att etablera förskolor. En mångfald av förskoleformer – kommunala förskolor, föräldrakooperativ, personalkooperativ, föreningsdrivna förskolor etc. – innebär att de olika förskoleformerna kan stimulera varandra och bidra till en utveckling av hela förskoleverksamheten. Driften av förskolan är inte det viktiga utan det är den pedagogiska verksamheten som är det centrala, menar motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår avslag på motionsyrkandena.

Enligt 2 a kap. 13 § skollagen (1985:1100) krävs tillstånd av kommunen för att en enskild eller juridisk person skall få yrkesmässigt driva en förskola eller ett fritidshem. Utskottet anser inte att riksdagen bör begära en ändring av denna bestämmelse.

I sammanhanget kan nämnas att i en OECD-rapport hösten 1999 (*Early Childhood Education and Care Policy in Sweden*) framhåller experterna mångfalden och flexibiliteten i det svenska systemet.

Frågor rörande **fristående skolor inom vuxenutbildningen** tas upp av Kristdemokraterna i motionerna 2001/02:Ub18 yrkande 10, 2001/02:Ub547 yrkande 4 och 2001/02:Ub549 yrkande 5. Motionärerna anmärker att en enskild utbildningsanordnare i dag kan bedriva vuxenutbildning, men inte utfärda betyg. De vill öppna möjligheten för fristående skolor även inom vuxenutbildningen.

Med samma hänvisning till att en enskild anordnare av vuxenutbildning inte har rätt att utfärda betyg, förespråkar Folkpartiet i motion 2001/02:Ub221 yrkande 23 att fristående vuxenutbildningsenheter skall få etableras.

Även i motion 2001/02:Ub285 (m) yrkande 1 begärs att det skall bli möjligt att driva fristående skolor för vuxenutbildning med rätt att utfärda betyg. Enligt yrkande 2 i motionen bör vuxnelever ges rätt att välja utbildningsanordnare inom eller utom den egna kommunen.

U t s k o t t e t erinrar om att motsvarande motionsyrkanden avlogs av riksdagen våren 2001 i samband med behandlingen av propositionen *Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen* (bet. 2000/01:UbU15). Utskottet anförde då att den parallell som motionärerna drog till reglerna om fristående skolor på grundskole- och gymnasienivå inte var relevant. Kommunerna har skyldighet att se till att alla barn bereds plats i grundskolan och att alla ungdomar erbjuds gymnasieutbildning. Fristående skolor, som av Skolverket förklarats bidragsberättigade, har rätt till kommunala bidrag. När det gäller vuxenutbildningen finns det varken någon motsvarighet till skolplikten eller någon skyldighet för kommunerna att erbjuda alla medborgare utbildning av visst slag eller på viss nivå (utöver skyldigheten när det gäller grundläggande vuxenutbildning).

Utskottet ansåg att det mönster som utvecklats under den period som Kunskapslyftet pågått är värt att behålla och utveckla vidare. Kommunerna har ansvaret; de skall i sin planering utgå från individernas behov och önskemål och anordna utbildning i egen regi eller anlita andra anordnare, alltefter vad som bäst tjänar de utbildningsökande personerna.

Med samma motivering avstyrker utskottet här aktuella motionsyrkanden om fristående skolor för vuxna.

Ett stort antal motionsyrkanden avser frågor om *profilering m.m. av skolor*.

Moderata samlingspartiet pläderar i motion 2001/02:Ub233 yrkande 10 för att alla skolor skall bli fria, i meningen självständiga skolor, som främst får mandat från elever och föräldrar för sin verksamhet. De bästa erfarenheterna från de fristående skolorna skall kunna förverkligas vid alla skolor.

Enligt motion 2001/02:Ub289 (m) yrkande 1 är fristående skolor en motor för skolans förnyelse och visar konkret hur nya idéer fungerar i verkligheten. På sikt bör all skolverksamhet bedrivas av fristående skolor eller självstyrande kommunala skolor, menar motionären.

I motion 2001/02:Ub327 (m) hävdas att ju bredare skolans utbud blir genom individuella skolors profilering, desto fler barn och ungdomar kommer att finna sig till rätta och göra väl ifrån sig i skolan (yrk. 1). Motionären påpekar vidare att om varje skola finner sitt område att bli särskilt duktig på, kommer kvaliteten i det samlade skolsystemet att öka (yrk. 2). Skolors profilering kan också utgöra ett incitament för lärare att vidareutbilda sig (yrk. 3). Skolplacering av barn skall enligt motionären lika naturligt kunna ske efter vilken pedagogisk inriktning som ligger nära barnen som efter skolans geografiska närhet (yrk. 4).

Folkpartiet lyfter fram skolans roll i arbetet för att bryta segregationen. I motionerna 2001/02:Ub222 yrkande 15, 2001/02:Sf400 yrkande 10, 2001/02:So637 yrkande 20 och 2001/02:Bo323 yrkande 6 föreslår Folkpartiet att det i utsatta bostadsområden skall startas skolor som får en särskild profil och

särskilda resurser och som kan locka till sig elever även från andra bostadsområden, s.k. magnetskolor.

Också i motion 2001/02:Ub332 (m) yrkande 4 framhålls att en framgångsrik profilering kan locka elever till skolor i socialt utsatta miljöer. Det fria skolvalet har härvid betydelse. I motionens yrkande 5 uttrycker motionären uppfattningen att segregationsproblemen i den kommunala skolan knappast är skapade av för mycket valfrihet, utan av för liten.

U t s k o t t e t anser att dagens regelsystem ger stort utrymme för profilering av skolor. Besluten i hithörande frågor fattas lokalt. Riksdagen bör enligt utskottets mening avslå motionsyrkandena.

Kristdemokraterna efterfrågar i motionerna 2001/02:Ub18 yrkande 2, 2001/02:Ub547 yrkande 2 och 2001/02:N265 yrkande 14 en möjlighet till särskild dispens i glesbygdsområden från kravet på lägsta **elevantal vid start av fristående skola**, för att rädda byskolan från att stängas på grund av vikande elevunderlag.

U t s k o t t e t erinrar om att Skolverket redan enligt gällande regler har möjlighet att ge dispens. Som en av förutsättningarna för att en fristående skola skall godkännas gäller enligt skollagen att skolan har minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett lägre elevantal (9 kap. 2 §).

Av förarbetena till nämnda lagbestämmelse (prop. 1995/96:200, bet. 1996/97:UbU4, rskr. 14) framgår att kravet på minst 20 elever gäller vid fullt utbyggd verksamhet enligt ansökan om godkännande. En fristående skola som begär godkännande för exempelvis år 1–6 kan alltså bygga upp verksamheten successivt och börja med färre elever. Skolverket skall kunna medge undantag från kravet på minst 20 elever, t.ex. för att i lägre årskurser möjliggöra skolgång inom rimligt avstånd från elevernas hem i glesbygd eller därför att en nystartad skola behöver en viss tid för uppbyggnad.

Med det anförda avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Centerpartiet understryker i motion 2001/02:Ub322 yrkande 6 att **reglerna för betyg** skall vara lika oavsett skolhuvudman, dvs. samma betygsregler skall gälla för fristående skolor som för kommunala skolor.

U t s k o t t e t föreslår avslag på motionsyrkandet.

Enligt 1 a kap. 7 § förordningen (1996:1206) om fristående skolor – i dess lydelse fr.o.m. den 1 januari 2001 – är en fristående skola som har fått medgivande av Skolverket att anordna provning och utfärda betyg skyldig att tillämpa bestämmelserna i 7 kap. grundskoleförordningen (1994:1194) respektive 7 kap. särskoleförordningen (1995:206) om betyg m.m.

I motion 2001/02:Ub368 (s) betonas behovet av **lagregler till skydd för personal vid fristående skolor**, motsvarande lex Maria och lex Sarah inom vården och omsorgen. Enligt motionären kan också anställda vid fristående skolor riskera att förlora sina arbeten om de avslöjar missförhållanden på den skola där de arbetar.

U t s k o t t e t hänvisar till att frågan om yttrande- och meddelarfrihet för anställda i verksamheter med anknytning till det allmänna har utretts av en särskild utredare. Denne avlämnade i februari 2001 promemorian *Yttrandefri-*

het för privatanställda (Ds 2001:9), vari läggs fram ett förslag till lag om skydd för privatanställdas yttrandefrihet. Enligt lagförslaget skall en arbetsgivare inte få ingripa mot en arbetstagare för att han eller hon har utnyttjat tryck- och yttrandefriheten i fråga om åsikter och upplysningar om bl.a. forskoleverksamhet, skolbarnsomsorg och utbildning för barn och ungdom som avses i skollagen (1985:1100). Arbetsgivaren får inte heller efterforska vem som har utnyttjat tryck- och yttrandefriheten.

Förslaget har remissbehandlats och övervägs för närvarande inom Justitiedepartementet.

Utskottet anser att det finns ett demokratiskt värde i att förhållanden vid offentligt finansierade verksamheter kan diskuteras öppet. Utskottet utgår från att regeringen inom kort återkommer med ett förslag till lag om skydd för privatanställdas yttrandefrihet som omfattar fristående skolor. För detta talar också angelägenheten av att lika regler om skydd för yttrandefrihet skall gälla för offentligt och privat anställda inom skolväsendet.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att det inte behövs något särskilt uttalande från riksdagen med anledning av motionen. Riksdagen bör avslå densamma.

Enligt motion 2001/02:Ub413 (kd) bör riksdagen begära att regeringen lägger fram förslag som innebär att särskolebarn som väljer en fristående särskola skall få behålla *rätten till skolskjuts*. Motionären menar att det kan sättas i fråga huruvida det finns en reell valfrihet, om valet av en annan skola än den kommunala innebär betydande skolskjutskostnader för den enskilde.

U t s k o t t e t föreslår avslag på motionsyrkandet.

Enligt 4 kap. 7 § skollagen har kommunen skyldighet att sörja för att skolskjuts anordnas åt elever i grundskolan om det behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos en elev eller någon annan särskild omständighet. Skyldigheten omfattar dock inte elever som väljer en annan kommunal skola än den som kommunen annars skulle ha placerat dem i. Motsvarande gäller även, enligt 6 kap. 6 § skollagen, vid val av en annan särskola än den som kommunen annars skulle ha placerat eleven i, om något önskemål om en viss skola inte framställts. Kommunen har heller ingen skyldighet att anordna skolskjuts för elever som väljer en fristående skola.

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden liknande det nu aktuella, senast vid föregående riksmöte (bet. 2000/01:UbU9). Enligt utskottet skulle det föra mycket långt och kunna åsamka kommunerna stora kostnader, om skyldigheten att sörja för skolskjuts utvidgades till att gälla även elever som väljer annan skola än den som kommunen annars skulle ha anvisat. Ingenting hindrar dock en kommun från att åta sig att stå för skolskjuts till en elev i en fristående skola, om kommunen finner det skäligt t.ex. därför att den närmaste kommunala skolan är så belägen att eleven, om han eller hon hade gått där, skulle ha varit berättigad till skolskjuts. Detta är fortfarande utskottets uppfattning.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken eller vilka punkter i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i reservationen.

1. Avslag på propositionen, m.m. (punkterna 1 och 6) – m, kd

av Beatrice Ask (m), Yvonne Andersson (kd), Per Bill (m), Erling Wälivaara (kd), Catharina Elmsäter-Svärd (m) och Anders Sjölund (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkterna 1 och 6 borde ha följande lydelse:

1. Avslag på propositionen

Riksdagen avslår proposition 2001/02:35. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub12, 2001/02:Ub13, 2001/02:Ub14, 2001/02:Ub15 yrkande 1 och 2001/02:Ub18 yrkande 1.

6. Krav på behörighet för lärare

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 b kap. 7 § andra stycket 2 och 9 kap. 2 § första stycket 6, 8 § första stycket 4, 8 b § första stycket 4 och 16 b § samt tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub15 yrkande 5 och bifaller delvis motion 2001/02:Ub289 yrkande 2.

Ställningstagande

Regeringens förhållningssätt gentemot verksamheten med fristående skolor är tvehågsen på gränsen till negativ. Fristående skolor förefaller vara acceptabla så länge de är få. Den proposition som nu behandlas genomsyras av en strävan att begränsa och förhindra en utveckling av mångfald och alternativ inom skolväsendet. Vi föreslår därför **avslag på propositionen** i dess helhet. Enligt vår mening innebär en skola för alla att det finns många skolor som kan möta elevers olika behov och intressen. En utveckling i denna riktning kan bara åstadkommas om man inför de fristående skolornas utveckling och den allmänna skolans kvalitetsproblem förhåller sig tvärtemot vad regeringen gör i dag. Vi menar att de fristående skolornas dynamik måste spridas till hela skolväsendet. Det finns ett stort och växande intresse för fristående skolor. Vi anser att man bör ta vara på det engagemang som föräldrar och elever visar

när de aktivt väljer något annat än det offentliga systemet. Tillkomsten av alternativ till den kommunala skolan bör stimuleras.

Riksdagen bör således avslå proposition 2001/02:35. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub12, 2001/02:Ub13, 2001/02:Ub14, 2001/02:Ub15 yrkande 1 och 2001/02:Ub18 yrkande 1.

Eleverna har rätt till undervisning av god kvalitet. Vi delar regeringens uppfattning att bestämmelser om *behörighet för lärare* och anställningsvillkor skall vara sådana att undervisningen bedrivs av lärare med ämneskunskap och pedagogisk kompetens. Vi vill dock framhålla att undantag måste kunna göras om personer med sådana kvalifikationer inte finns att tillgå eller om det finns andra särskilda skäl med hänsyn till eleverna och undervisningens kvalitet. Det är exempelvis orimligt att skolor med en särskild pedagogisk inriktning inte skall kunna anställa några lärare med den specifika kompetensen beroende på att inriktningen saknas vid allmänna lärarutbildningar. Vi menar att bedömningen av lärarkompetensen vid en skola skall gälla helheten. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Vi anser alltså att riksdagen bör anta regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 b kap. 7 § andra stycket 2 och 9 kap. 2 § första stycket 6, 8 § första stycket 4, 8 b § första stycket 4 och 16 b § samt tillkännage för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub15 yrkande 5 och bifaller delvis motion 2001/02:Ub289 yrkande 2.

2. Frivilliga avgifter och föräldrainsatser i skolan, m.m. (punkterna 3, 8, 11, 25, 30 och 33) – m

av Beatrice Ask (m), Per Bill (m), Catharina Elmsäter-Svärd (m) och Anders Sjölund (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkterna 3, 8, 11, 25, 30 och 33 borde ha följande lydelse:

3. Frivilliga avgifter och föräldrainsatser i skolan

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub15 yrkande 3.

8. Undervisning på entreprenad

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 6 och 2001/02:Ub483 yrkande 9.

11. Huvudmannens juridiska status

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub511 yrkande 1.

25. Överskott i fristående skolas verksamhet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub291 yrkande 2, bifaller delvis motion 2001/02:Ub19 yrkande 13 samt avslår motion 2001/02:Ub291 yrkande 1.

30. Införandet av en nationell skolpeng

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub289 yrkande 4, 2001/02:Ub327 yrkande 5, 2001/02:Ub332 yrkandena 1–3, 2001/02:Sk288 yrkande 13, 2001/02:N224 yrkande 8 och 2001/02:N313 yrkande 8 samt avslår motion 2001/02:Ub332 yrkande 6.

33. Profilerings m.m. av skolor

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub233 yrkande 10, 2001/02:Ub289 yrkande 1, 2001/02:Ub327 yrkandena 1–3 och 2001/02:Ub332 yrkande 4 samt avslår motionerna 2001/02:Ub222 yrkande 15, 2001/02:Ub327 yrkande 4, 2001/02:Ub332 yrkande 5, 2001/02:Sf400 yrkande 10, 2001/02:So637 yrkande 20 och 2001/02:Bo323 yrkande 6.

Ställningstagande

Regeringen anser att Skolverket i sin tillsyn av fristående skolor skall vara uppmärksam på avgifter som, trots att de framstår som frivilliga, i praktiken är att betrakta som obligatoriska. Vi menar att samma uppmärksamhet när det gäller *frivilliga avgifter* också måste gälla kommunala skolor och den flora av aktiviteter som förutsätter ekonomiskt bidrag eller krav på föräldrainsatser av andra slag. Riktlinjer eller anvisningar inom området bör vara desamma oavsett om skolan är kommunal eller fristående. Detta bör riksdagen med bifall till motionsyrkandet tillkännage för regeringen som sin mening.

Den snabba kunskapsutvecklingen och komplexiteten i skolans uppdrag innebär ökade svårigheter att tillgodose kraven på ämneskompetens enbart bland dem som genomgått lärarutbildning. Vi menar att reglerna för såväl kommunala som fristående skolor måste ge skolorna ökade möjligheter att använda specifik kompetens, exempelvis genom *undervisning på entreprenad*. Vi föreslår att riksdagen hos regeringen begär en särskild översyn vad avser fristående skolors möjligheter att köpa utbildningstjänster. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 6 och 2001/02:Ub483 yrkande 9.

Mot bakgrund av de diskussioner som förts om fristående skolor som drivs i aktiebolagsform vill vi framhålla vår uppfattning att *huvudmannens juridiska status* inte heller i framtiden skall påverka möjligheten att få godkännande av och rätt till bidrag för fristående skolor. Vi anser att skolkoncerner med stora resurser kan bidra till skolväsendets utveckling i långt större utsträckning än vad hårt hållna kommunala skolor oftast klarar. Utvecklingsarbete kan självfallet ske på olika sätt, men metoder som kräver stora ekonomiska resurser kan mer sällan tas fram inom det offentliga skolväsendet. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionsyrkandet.

Regeringen vill införa en ny bolagsform för fristående skolor, nämligen bolag utan vinstintresse. Vi hävdar att en fristående skola i sin ekonomiska verksamhet måste uppnå minst nollresultat, och gärna vinst, för att säkra skolans fortlevnad. Varje fristående skola måste självständigt kunna besluta om vad ett eventuellt *överskott i verksamheten* skall användas till. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub291 yrkande 2, bifaller delvis motion 2001/02:Ub19 yrkande 13 samt avslår motion 2001/02:Ub291 yrkande 1.

Utbildningen i grundskolan och gymnasieskolan är en nationell angelägenhet. Vi vill införa ett statligt stöd riktat direkt till skolorna – *en nationell skolpeng* – för att alla skolor skall få resurser på en nationellt jämförbar nivå. Ett fast belopp per elev skall utbetalas direkt till skolorna utifrån antalet inskrivna elever. En sådan nationell skolpeng bidrar till att ge skolorna – såväl kommunala som fristående – ökad självständighet och frihet att förfoga över de ekonomiska medlen. Den ökar möjligheterna att bevara och utveckla skolor i lands- och glesbygd. Skolpengen tjänar också till att garantera valfrihet för eleverna, oavsett i vilken kommun eller i vilket bostadsområde eleven bor. Vi vill betona att en mer generaliserad fördelning av skolresurserna inte utesluter att hänsyn tas till särskilda behov.

Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub289 yrkande 4, 2001/02:Ub327 yrkande 5, 2001/02:Ub332 yrkandena 1–3, 2001/02:Sk288 yrkande 13, 2001/02:N224 yrkande 8 och 2001/02:N313 yrkande 8 samt avslår motion 2001/02:Ub332 yrkande 6.

Vi föreslår en genomgripande frigörelse och förnyelse av den svenska skolan. De bästa erfarenheterna från de fristående skolorna skall kunna förverkligas vid alla skolor, när det gäller *profilering m.m.* Alla skolor skall bli fria, i meningen självständiga skolor, som främst får mandat från elever och föräldrar för sin verksamhet. Ju bredare skolans utbud blir genom enskilda skolors profilering, desto fler barn och ungdomar kommer att finna sig till rätta och göra väl ifrån sig i skolan. Kvaliteten i det samlade skolsystemet kommer därmed att öka. En framgångsrik profilering kan locka elever till skolor i socialt utsatta områden. Skolors profilering kan också utgöra ett incitament för lärare att utbilda sig.

Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub233 yrkande 10, 2001/02:Ub289 yrkande 1, 2001/02:Ub327 yrkandena 1–3 och 2001/02:Ub332 yrkande 4 samt avslår motionerna 2001/02:Ub222 yrkande 15, 2001/02:Ub327 yrkande 4, 2001/02:Ub332 yrkande 5, 2001/02:Sf400 yrkande 10, 2001/02:So637 yrkande 20 och 2001/02:Bo323 yrkande 6.

3. Förbud mot avgifter i samband med ansökan (punkt 4) – m, kd, c

av Beatrice Ask (m), Yvonne Andersson (kd), Per Bill (m), Erling Wälivaara (kd), Catharina Elmsäter-Svärd (m), Sofia Jonsson (c) och Anders Sjölund (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag till beslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

4. Förbud mot avgifter i samband med ansökan

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 b kap. 10 d § samt 9 kap. 7 § andra stycket och 10 § tredje stycket samt tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 1 och 2001/02:Ub18 yrkande 3 och avslår motion 2001/02:Ub17 yrkande 1.

Ställningstagande

När det gäller avgifter i samband med ansökan kan de vara olika till sin karaktär. Vi anser självfallet att sådana avgifter som kan förhindra att fristående skolor anses vara öppna för alla inte skall få förekomma. Dock bör enligt vår mening anmälnings- och köavgifter som enbart handlar om direkta administrationskostnader vara möjliga för en fristående skola att ta ut, om den kommunala ersättningen inte inkluderar detta. Vi föreslår att riksdagen avslår regeringens förslag till ändringar i skollagen vad avser förbud mot avgifter i samband med ansökan om plats i utbildning vid fristående skola och tillkännager för regeringen som sin mening vad vi här har anfört. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 1 och 2001/02:Ub18 yrkande 3 och avslår motion 2001/02:Ub17 yrkande 1.

4. Förbud mot avgifter i samband med ansökan (punkt 4) – fp, mp

av Gunnar Goude (mp) och Ulf Nilsson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

4. Förbud mot avgifter i samband med ansökan

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 b kap. 10 d § samt 9 kap. 7 § andra stycket och 10 § tredje stycket samt tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub17 yrkande 1 och avslår motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 1 och 2001/02:Ub18 yrkande 3.

Ställningstagande

Enligt gällande bestämmelser skall varje fristående skola få bidrag från kommunen efter sina åtaganden. Detta måste enligt vår mening naturligtvis innebära att den skola som åtar sig att hantera antagningen till skolan, inklusive hantering av kö, information till föräldrar etc., också skall få ersättning för detta arbete från kommunen. Regeringen bör följa frågan och återkomma till riksdagen med förslag till lagändring om inte fristående skolor skulle få sina administrativa kostnader i samband med ansökan om plats i utbildningen vid skolan täckta.

Under angivna förutsättningar tillstyrker vi förslaget att en fristående skola inte skall få ta ut avgifter i samband med ansökan om plats i utbildningen vid skolan. Riksdagen bör således anta regeringens förslag till lag om ändring i skollagen såvitt avser 2 b kap. 10 d § samt 9 kap. 7 § andra stycket och 10 § tredje stycket samt tillkännage för regeringen som sin mening vad vi framfört. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub17 yrkande 1 och avslår motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 1 och 2001/02:Ub18 yrkande 3.

5. Resurser för elever i behov av särskilt stöd, m.m. (punkterna 5, 17, 19, 26, 29 och 31) – m, kd, c, fp

av Beatrice Ask (m), Yvonne Andersson (kd), Per Bill (m), Erling Wälivaara (kd), Catharina Elmsäter-Svärd (m), Sofia Jonsson (c), Ulf Nilsson (fp) och Anders Sjölund (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkterna 5, 17, 19, 26, 29 och 31 borde ha följande lydelse:

5. Resurser för elever i behov av särskilt stöd

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 4, 2001/02:Ub16 yrkande 3, 2001/02:Ub18 yrkande 5 och 2001/02:Ub289 yrkande 3 samt avslår motion 2001/02:Ub406.

17. Bidragsprinciper för fristående gymnasieskolor

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 9 kap. 8 § fjärde stycket och 8 a §. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 10, 2001/02:Ub16 yrkande 6, 2001/02:Ub18 yrkande 7 och 2001/02:Ub19 yrkande 8, samtliga i denna del, samt avslår motionerna 2001/02:Ub17 yrkande 8 i denna del och 2001/02:Ub447 yrkande 21.

19. Kompensation för momskostnader

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub18 yrkande 4, 2001/02:Ub289 yrkande 5, 2001/02:Ub547 yrkande 1 och 2001/02:Sk426.

26. Individuella program i fristående gymnasieskola

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 12, 2001/02:Ub16 yrkande 9, 2001/02:Ub18 yrkande 9, 2001/02:Ub19 yrkande 11, 2001/02:Ub447 yrkande 22, 2001/02:Ub483 yrkande 6 och 2001/02:Ub547 yrkande 3.

29. Rätten att välja skola

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 2, 2001/02:Ub233 yrkande 9, 2001/02:Ub345 yrkande 1, 2001/02:So501 yrkande 2 och 2001/02:So637 yrkande 3 samt avslår motionerna 2001/02:Ub332 yrkande 7 och 2001/02:A317 yrkande 15.

31. Etableringsfrihet inom förskoleverksamheten

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub322 yrkande 1, 2001/02:Ub548 yrkande 3 och 2001/02:Sf392 yrkande 23.

Ställningstagande

Vi anser att fristående skolor liksom kommunala skolor skall vara skyldiga att erbjuda utbildning på lika villkor för alla elever, även för elever som kräver extra ekonomiska resurser såsom t.ex. funktionshindrade barn. Det är dock viktigt att framhålla att fristående skolor då också måste tillförsäkras resurser för *elever i behov av särskilt stöd* på samma villkor som kommunala skolor.

Enligt vår mening finns det behov av ett regelverk eller riktlinjer för bedömning av vilken typ av stödbehov som skall tilldelas särskilda resurser. Därigenom underlättas prövningen av frågan om ersättning.

Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 4, 2001/02:Ub16 yrkande 3, 2001/02:Ub18 yrkande 5 och 2001/02:Ub289 yrkande 3 samt avslår motion 2001/02:Ub406.

Vi vill att riksdagen avslår förslaget till nya **bidragsprinciper för fristående gymnasieskolor**. Den bidragsmodell, liknande den för fristående grundskolor, som regeringen nu förordar innebär stora problem. I jämförelse med grundskolan är gymnasieskolans kostnader mer komplicerade att beräkna beroende på programmens olika karaktär. Eftersom fristående gymnasieskolor ofta rekryterar elever från många olika kommuner är det dessutom administrativt krävande att arbeta enligt regeringens förslag. Med de små marginaler och den begränsade administrativa kapacitet mindre skolenheter har är förslaget orimligt. Enligt vår mening bör ändrade principer för att beräkna ersättningen grundas på en analys av hur kommunerna redovisar sina kostnader för skolan. Vi förordar därför att den nuvarande riksprislistan för bidrag till fristående gymnasieskolor behålls.

Riksdagen bör således avslå regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 9 kap. 8 § fjärde stycket och 8 a §. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 10, 2001/02:Ub16 yrkande 6, 2001/02:Ub18 yrkande 7 och 2001/02:Ub19 yrkande 8, samtliga i denna del, samt avslår motionerna 2001/02:Ub17 yrkande 8 i denna del och 2001/02:Ub447 yrkande 21.

En fristående skola har till följd av skillnaden i huvudmannaskap högre kostnader vad gäller **mervärdesskatt** (moms) än vad en kommunal skola har. Särskilt för fristående gymnasieskolor med praktiska utbildningar, som kräver omfattande inköp av materiel, är momsreglerna ett stort problem. Enligt vår mening är det viktigt att likvärdiga förutsättningar i skattehänseende skapas för offentliga och fristående skolor. Vi anser därför att det bör föreskrivas en skyldighet för kommunen att till en fristående skola utge ersättning som fullt ut kompenserar för sådan ingående mervärdesskatt som skolan saknar avdragsrätt för. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub18 yrkande 4, 2001/02:Ub289 yrkande 5, 2001/02:Ub547 yrkande 1 och 2001/02:Sk426.

Vi förordar att fristående gymnasieskolor snarast skall få möjlighet att erbjuda undervisning inom ramen för **individuellt program**. Många skolor drivs med alternativa och nyskapande pedagogiska metoder som gör skolorna väl lämpade att ta emot elever som har svårt att klara de nationella programmen. Vi menar att ju snabbare fler ungdomar kan få en utbildning som är anpassad efter deras behov och intressen, desto bättre. Vad vi här har anfört bör riksdagen med bifall till motionsyrkandena i frågan tillkännage för regeringen som sin mening.

Vi anser att det skall vara en självklar rättighet för föräldrar och elever att **fritt kunna välja skola**, såväl en kommunal skola som en fristående. Kraven på god kvalitet och de ekonomiska villkoren för skolorna skall vara likvärdiga. Föräldrar och elever skall uppmanas till ett aktivt val av skola. Det innebär att de skall ges information om sina möjligheter och om de alternativ som finns i både kommunala och fristående skolor. Vi menar att insatser i syfte att främja det aktiva valet och öka samarbetet mellan skolan och föräldrarna kan bidra till att ge alla barn bättre förutsättningar för goda studieresultat. En ökad valfrihet inom skolan medför att det blir viktigt för den enskilda skolan att kvaliteten sätts i fokus och att föräldrar har insyn och inflytande.

Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 2, 2001/02:Ub233 yrkande 9, 2001/02:Ub345 yrkande 1, 2001/02:So501 yrkande 2 och 2001/02:So637 yrkande 3 samt avslår motionerna 2001/02:Ub332 yrkande 7 och 2001/02:A317 yrkande 15.

Enligt vår uppfattning bör den **fria etableringsrätten** inom barnomsorgsområdet som fanns tidigare under en borgerlig regering återinföras. Den innebar en större valfrihet för föräldrarna. Vi anser att det skall vara en skyldighet för kommunerna att ge stöd till enskilda förskolor och fritidshem. Därvid måste den pedagogiska verksamheten vara det centrala, inte vem som driver förskolan. En mångfald av förskoleformer bidrar till en utveckling av hela förskoleverksamheten. Att på bästa sätt tillgodose barnets och familjens behov måste vara det gemensamma intresset. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub322 yrkande 1, 2001/02:Ub548 yrkande 3 och 2001/02:Sf392 yrkande 23.

6. Behörighet för waldorflärare m.m. (punkt 7) – c

av Sofia Jonsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

7. Behörighet för waldorflärare m.m.

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub16 yrkande 10 samt avslår motionerna 2001/02:Ub17 yrkande 2 och 2001/02:Ub19 yrkande 12.

Ställningstagande

Enligt min mening är det mycket viktigt att det finns möjlighet för fristående skolor med annan pedagogisk inriktning, såsom waldorfskolorna, att göra undantag från bestämmelserna om lärares behörighet och anställningsvillkor

för att upprätthålla sin pedagogiska profil. Jag anser att regeringen bör lägga in en kontrollstation för att se över att tillämpningen av de nya bestämmelserna blir som det var tänkt. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub16 yrkande 10 samt avslår motionerna 2001/02:Ub17 yrkande 2 och 2001/02:Ub19 yrkande 12.

7. Behörighet för waldorflärare, m.m. (punkterna 7, 25 och 33) – fp

av Ulf Nilsson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkterna 7, 25 och 33 borde ha följande lydelse:

7. Behörighet för waldorflärare m.m.

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub19 yrkande 12, bifaller delvis motion 2001/02:Ub17 yrkande 2 och avslår motion 2001/02:Ub16 yrkande 10.

25. Överskott i fristående skolas verksamhet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub19 yrkande 13, bifaller delvis motion 2001/02:Ub291 yrkande 2 och avslår motion 2001/02:Ub291 yrkande 1.

33. Profilerings m.m. av skolor

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub222 yrkande 15, 2001/02:Sf400 yrkande 10, 2001/02:So637 yrkande 20 och 2001/02:Bo323 yrkande 6, bifaller delvis motion 2001/02:Ub332 yrkande 4 samt avslår motionerna 2001/02:Ub233 yrkande 10, 2001/02:Ub289 yrkande 1, 2001/02:Ub327 yrkandena 1–4 och 2001/02:Ub332 yrkande 5.

Ställningstagande

Jag anser att en särskild lärarlegitimation skall införas. Även godkända alternativa lärarutbildningar, såsom utbildningen till *waldorflärare*, skall kunna ge en lärarlegitimation. Denna skall vara ett krav för att få undervisa vid såväl kommunala som fristående skolor. Därmed kommer man bort från de nackdelar som regeringens förslag för med sig, nämligen att de som genomgått godkända alternativa lärarutbildningar inte skall få undervisa vid fristående sko-

lor annat än i undantagsfall. Enligt min mening vore det olyckligt om en monopolsituation skulle uppstå för statliga lärarutbildningar. Detta bör riksdagen – med bifall till motion 2001/02:19 yrkande 12, delvis bifall till motion 2001/02:Ub17 yrkande 2 och avslag på motion 2001/02:Ub16 yrkande 10 – tillkännage för regeringen som sin mening.

Enligt en undersökning som Fristkommittén gjorde och som redovisades i kommitténs betänkande *Fristående gymnasieskolor – hot eller tillgång?* (SOU 2001:12) går eventuella **överskott i fristående skolas verksamhet** redan i dag tillbaka till verksamheten. Regeringen får det att framstå som om de fristående skolornas största problem är att de har stora vinster som de inte vet var de skall göra av. Det verkliga problemet är i stället att skolorna inte har tillräckliga buffertar för att klara oväntade utgifter. Jag anser att det inte finns behov av någon ny utredning om vinstutdelning i skolor. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub19 yrkande 13, bifaller delvis motion 2001/02:Ub291 yrkande 2 och avslår motion 2001/02:Ub291 yrkande 1.

Skolans roll i arbetet för att bryta segregationen måste lyftas fram. Jag ställer mig bakom förslaget i motioner att det i socialt utsatta bostadsområden skall startas skolor som får en särskild **profil** som kan locka till sig elever också från andra bostadsområden, s.k. magnetskolor. En viktig förutsättning är att skollagen ändras så att elever får välja en skola även i en annan kommun. Vidare skall det vara kommunernas skyldighet att ge skolor i utsatta områden extra resurser för att hindra utslagning av elever.

Vad jag här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub222 yrkande 15, 2001/02:Sf400 yrkande 10, 2001/02:So637 yrkande 20 och 2001/02:Bo323 yrkande 6, bifaller delvis motion 2001/02:Ub332 yrkande 4 samt avslår motionerna 2001/02:Ub233 yrkande 10, 2001/02:Ub289 yrkande 1, 2001/02:Ub327 yrkandena 1–4 och 2001/02:Ub332 yrkande 5.

8. Behörighet för waldorflärare, m.m. (punkterna 7 och 24) – mp

av Gunnar Goude (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkterna 7 och 24 borde ha följande lydelse:

7. Behörighet för waldorflärare m.m.

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub17 yrkande 2 samt avslår motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 10 och 2001/02:Ub19 yrkande 12.

13. Inrättande av en särskild nämnd för fristående skolor

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 8, 2001/02:Ub16 yrkande 5, 2001/02:Ub17 yrkande 5, 2001/02:Ub18 yrkande 6 i denna del, 2001/02:Ub19 yrkande 1 och 2001/02:Ub511 yrkande 2.

14. Avgift för Skolverkets prövning

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 9 kap. 16 d §. Därmed avslår riksdagen motion 2001/02:Ub17 yrkande 6.

15. Bidrag till fristående särskola samt avdrag för kommunens skolpliktskostnader vid bidrag till fristående grundskola respektive särskola

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 b kap. 10 b och 10 c §§ samt 9 kap. 6 § tredje stycket och 6 a § tredje stycket. Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 9, 2001/02:Ub16 yrkande 2, 2001/02:Ub17 yrkande 7, 2001/02:Ub19 yrkande 10, 2001/02:Ub511 yrkande 3 och 2001/02:Ub547 yrkande 5.

16. Hänsyn vid bidragsgivningen till hemkommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning

Riksdagen godkänner vad som framförs i reservation 9 om hemkommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning. Därmed bifaller riksdagen regeringens förslag i denna del och avslår motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 10, 2001/02:Ub16 yrkande 6, 2001/02:Ub17 yrkande 8, 2001/02:Ub18 yrkande 7 och 2001/02:Ub19 yrkande 8, samtliga i denna del.

(under förutsättning av bifall till reservation 9 under punkt 16)

17. Bidragsprinciper för fristående gymnasieskolor

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 9 kap. 8 § fjärde stycket och 8 a §. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2001/02:Ub17 yrkande 8 i denna del samt avslår motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 10, 2001/02:Ub16 yrkande 6, 2001/02:Ub18 yrkande 7, 2001/02:Ub19 yrkande 8, samtliga i denna del, och 2001/02:Ub447 yrkande 21.

18. Redovisning av kostnader för olika gymnasieprogram

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 7, 2001/02:Ub17 yrkande 9 och 2001/02:Ub19 yrkande 9.

21. Kommunal uppföljning och utvärdering av fristående skolor

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 kap. 8 §, 2 b kap. 8 § samt 9 kap. 11 §, 12 § första stycket, 13 § och 14 § första stycket. Därmed avslår riksdagen

motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 11, 2001/02:Ub16 yrkande 8 i denna del, 2001/02:Ub17 yrkande 10, 2001/02:Ub18 yrkande 8 och 2001/02:Ub19 yrkandena 2, 3 och 7.

Ställningstagande

En väsentlig skillnad mellan kommunalt och enskilt huvudmannaskap för skolan är att kommunen alltid har det yttersta ansvaret för att erbjuda alla barn och ungdomar i kommunen en god och likvärdig utbildning. Enligt vår mening måste det därför finnas en sådan balans mellan offentliga och fristående skolor i en kommun att kommunen ges faktiska möjligheter att ta sitt övergripande ansvar. Eleverna å sin sida måste ha reella möjligheter att välja en kommunal skola. I sammanhanget vill vi också erinra om att kommunen har ett uppdrag att erbjuda ett allsidigt urval av gymnasieutbildning, vilket självklart påverkas av etableringarna av fristående skolor i kommunen eller på näraliggande orter. Det är angeläget att Skolverket vid sin bedömning har ett bra och fullständigt beslutsunderlag. Vi ställer oss bakom regeringens förslag om att förtydliga skollagens bestämmelser i fråga om vilka kriterier som skall beaktas vid Skolverkets prövning av huruvida en fristående skola skall **förklarar berättigad till bidrag**. Av lagtexten skall framgå dels att en helhetsbedömning skall göras, dels att skolans storlek och geografiska läge samt – för vissa skolformer – utbildningens innehåll är exempel på faktorer som skall beaktas vid bedömningen av om den fristående skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i lägeskommunen och – för vissa skolformer – i närliggande kommuner.

Riksdagen bör således anta regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 b kap. 10 a § andra stycket samt 9 kap. 6 § första stycket, 6 a § första stycket, 8 § andra stycket och 8 b § andra stycket. Därmed avslår riksdagen samtliga motionsyrkanden som rör förklaring om rätt till bidrag.

Enligt vår mening är det en självklarhet att berörda kommuner i ärenden om godkännande av eller bidragsrätt för en fristående skola skall bidra med ett fullgott underlag för Skolverkets beslut. Regeringen har aviserat att i förordningen om fristående skolor skall införas bestämmelser om att en kommun i **ytrande till Skolverket** skall bifoga en konsekvensbeskrivning. Vi förutsätter att verket är kompetent att bedöma vilket administrativt stöd kommunerna kan behöva för att en fullgod sådan beskrivning också inkommer till verket. Något särskilt uppdrag till Skolverket att utarbeta anvisningar för utformningen av kommunernas konsekvensbeskrivningar eller för fristående skolans ansökan om bidragsrätt anser vi inte behövs. Motion 2001/02:Ub17 yrkande 4 bör avslås med det anförda.

Antalet fristående skolor fortsätter att växa, samtidigt som elevkullarna minskar. Frågan om påtagliga negativa följder för skolväsendet i en kommun och i vissa fall närliggande kommuner på grund av etablering av en fristående skola kommer därmed allt oftare att aktualiseras. Regeringen aviserar att en **särskild nämnd för fristående skolor** skall inrättas vid Skolverket med företrä-

dare för den statliga sektorn, kommunsektorn och fristående skolor. I likhet med regeringen bedömer vi att det finns skäl att bredda Skolverkets kompetens vid handläggning av ärenden om godkännande och rätt till bidrag genom att ta till vara den erfarenhet som finns inom kommuner och fristående skolor. Vi vill i sammanhanget erinra om att regeringen beslutar om organisationen av sina myndigheter. Vi anser därför att riksdagen bör avslå samtliga motionsyrkanden om att den särskilda nämnden inte skall inrättas.

Regeringen redovisar i propositionen att ett stort antal fristående skolor inte kommer i gång som planerat, vilket tyder på bristfällig eller orealistisk planering från de blivande huvudmännen. Vi delar regeringens uppfattning att en särskild *avgift för Skolverkets prövning* bör införas i syfte att bidra till finansieringen av statens merkostnader för prövningen av ansökningar samt för att begränsa mängden mindre seriösa ansökningar. Genom en ny bestämmelse i skollagen bör regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer få myndigande att meddela föreskrifter om en sådan avgift.

Enligt vår mening bör riksdagen anta regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 9 kap. 16 d § och därmed avslå motion 2001/02:Ub17 yrkande 6.

Vi tillstyrker regeringens förslag att bidrag till en fristående särskola skall lämnas av hemkommunen för varje elev som genomgår utbildning i skolan efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna särskolorna.

Vi tillstyrker också regeringens förslag att reglerna om bidrag till fristående grundskolor och särskolor skall kompletteras med en bestämmelse som anger att en kommun skall ta hänsyn även till det kommunala ansvaret för att bereda utbildning, dvs. *skolpliktskostnaden*, vid beräkningen av det bidrag som kommunen skall betala för en elev i sådana skolor. Som vi framhållit i det föregående har kommunen det yttersta ansvaret för att vid varje tillfälle erbjuda alla barn och ungdomar en god utbildning. Ett sådant ansvar kan inte läggas på enskilda skolhuvudmän. En kommun måste därför alltid ha ett visst utrymme reserverat för elevökningar i samband med skolstarten för nybörjare, men även för andra elever som flyttar till kommunen. En kommun måste också kunna erbjuda plats i sina skolor när en fristående skola inte kan starta sin verksamhet som planerat eller när en fristående skola upphör. Den beredskap och överkapacitet som en kommun därmed har kan medföra högre kostnader per elev. Kommunerna kan inte, till skillnad från fristående skolor, optimera sin skolorganisation för att begränsa kostnaderna. Vi delar regeringens uppfattning att sådana skolpliktskostnader inte skall inkluderas i grunderna för bidraget per elev i fristående grundskolor och särskolor.

Riksdagen bör således anta regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 b kap. 10 b och 10 c §§ samt 9 kap. 6 § tredje stycket och 6 a § tredje stycket. Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 9, 2001/02:Ub16 yrkande 2, 2001/02:Ub17 yrkande 7, 2001/02:Ub19 yrkande 10, 2001/02:Ub511 yrkande 3 och 2001/02:Ub547 yrkande 5.

Regeringen föreslår att en bestämmelse om *hänsyn vid bidragsgivningen till hemkommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning* skall införas. Med samma motivering som den vi angett i fråga om motsvarande bestämmelse för den obligatoriska skolan tillstyrker vi regeringens förslag. En kommun är skyldig att erbjuda utbildning på gymnasieskolans nationella program för samtliga ungdomar i kommunen som är berättigade till sådan utbildning. Kommunen kan inte på samma sätt som en fristående gymnasieskola optimera sin skolorganisation genom att endast anordna ett fåtal program och ta in det antal elever som ger helt fyllda undervisningsgrupper. De kostnader kommunen har med anledning av detta ansvar för att bereda gymnasieutbildning hänför sig dels till merkostnader för utbildningen på de olika programmen, dels till kostnader för central administration och förvaltning. Vi menar, i likhet med regeringen, att dessa kostnader inte skall inkluderas i bidragsunderlaget för fristående gymnasieskolor.

Enligt vår mening bör riksdagen godkänna vad vi här har anfört om hemkommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning. Därmed bifaller riksdagen regeringens förslag i denna del och avslår motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 10, 2001/02:Ub16 yrkande 6, 2001/02:Ub17 yrkande 8, 2001/02:Ub18 yrkande 7 och 2001/02:Ub19 yrkande 8, samtliga i denna del.

Vi ställer oss till alla delar bakom regeringens förslag till *bidragsprinciper för fristående gymnasieskolor*. Det nya bidragssystemet bör, bättre än vad riksprislistan gjort, kunna garantera att likvärdiga och rättvisa ekonomiska villkor skall gälla för kommunala och fristående skolor.

Under förutsättning av bifall till reservation 9 under punkt 16 – där vi tillstyrker regeringens förslag om att hänsyn skall tas till kommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning vid bestämmande av bidrag till en fristående gymnasieskola – anser vi att riksdagen bör anta regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 9 kap. 8 § fjärde stycket och 8 a §. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2001/02:Ub17 yrkande 8 i denna del samt avslår motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 10, 2001/02:Ub16 yrkande 6, 2001/02:Ub18 yrkande 7, 2001/02:Ub19 yrkande 8, samtliga i denna del, och 2001/02:Ub447 yrkande 21.

Vi konstaterar att arbete med insamling och sammanställning av kommunernas kostnader för skolan pågår inom Skolverket. Verket avses få som myndighetsuppgift att fastställa vilka belopp som i sista hand skall utgå till fristående gymnasieskolor. Vi utgår från att dessa kommer att grundas på tydliga *redovisningar för kommunernas skolkostnader*. Riksdagen bör enligt vår mening avslå motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 7, 2001/02:Ub17 yrkande 9 och 2001/02:Ub19 yrkande 9.

Ett växande antal fristående skolor som uteslutande står under statlig kontroll medför att kommunernas ansvar för skolväsendet i kommunen begränsas. Vi instämmer med regeringen i att det är rimligt att kommunen skall ha möjlighet att bedöma kvaliteten i all den skolverksamhet som erbjuds barn och ungdomar i kommunen och som finansieras med offentliga medel. Den *kommunala uppföljningen och utvärderingen* av fristående skolor bör alltså

stärkas. Vi tillstyrker regeringens förslag att en kommun skall vara skyldig att inkludera fristående skolor i den uppföljning och utvärdering som kommunen gör av sina egna skolor. Det innebär att kommunen måste ha insyn i verksamheten hos en fristående skola som får offentligt bidrag. Det innebär också att den fristående skolan blir skyldig att delta i kommunens uppföljning och utvärdering.

Med det anförda föreslår vi att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 kap. 8 §, 2 b kap. 8 § samt 9 kap. 11 §, 12 § första stycket, 13 § och 14 § första stycket. Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 11, 2001/02:Ub16 yrkande 8 i denna del, 2001/02:Ub17 yrkande 10, 2001/02:Ub18 yrkande 8 och 2001/02:Ub19 yrkandena 2, 3 och 7.

10. Statlig tillsyn av fristående skolor (punkt 20) – c, fp

av Sofia Jonsson (c) och Ulf Nilsson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse:

20. Statlig tillsyn av fristående skolor

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 10. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 8 i denna del och 2001/02:Ub19 yrkande 6.

Ställningstagande

Regeringen föreslår att Skolverket även fortsättningsvis skall svara för tillsynen av fristående skolor. Enligt vår mening bör ett fristående nationellt kvalitetsinstitut inrättas för den statliga tillsynen. Dess uppgift bör vara att svara för utvärdering och tillsyn av såväl kommunala som fristående skolor. Skolverkets uppdrag att både stödja och granska skolväsendet innebär att verket också granskar sig självt. Så skall inte tillsynen vara uppbyggd. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub16 yrkande 8 i denna del och 2001/02:Ub19 yrkande 6.

11. Skyldighet att lämna ekonomisk redovisning till kommunen (punkt 23) – m, fp

av Beatrice Ask (m), Per Bill (m), Catharina Elmsäter-Svärd (m), Ulf Nilsson (fp) och Anders Sjölund (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 23 borde ha följande lydelse:

23. Skyldighet att lämna ekonomisk redovisning till kommunen

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 11. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub19 yrkande 5.

Ställningstagande

Vi motsätter oss att en fristående skola skall tvingas att lämna en årlig ekonomisk redovisning till den kommun där skolan är belägen, vilket regeringen aviserat i propositionen. Att kommunen som driver konkurrerande skolverksamhet skall få en sådan insyn i ekonomin anser vi vara helt felaktigt. Däremot ter det sig naturligt att en årlig ekonomisk redovisning ges in till Skolverket. I verkets tillsyn skall ingå att kontrollera att den fristående skolans ekonomi medger en stabil verksamhet. Denna tillsyn får inte skötas av kommunerna och dess syfte skall inte vara att granska hur ett eventuellt överskott disponeras. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionsyrkandet i ärendet.

**12. Riksrekrytering till gymnasieskolan, m.m.
(punkterna 27 och 32) – m, kd, fp**

av Beatrice Ask (m), Yvonne Andersson (kd), Per Bill (m), Erling Wälivaara (kd), Catharina Elmsäter-Svärd (m), Ulf Nilsson (fp) och Anders Sjölund (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkterna 27 och 32 borde ha följande lydelse:

27. Riksrekrytering till gymnasieskolan m.m.

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 12. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 13, 2001/02:Ub233 yrkande 23, 2001/02:Ub447 yrkande 23 och 2001/02:Ub483 yrkande 5, bifaller delvis motionerna 2001/02:Ub221 yrkande 26 och 2001/02:Ub345 yrkande 2 samt avslår motion 2001/02:A317 yrkande 16.

32. Fristående skolor inom vuxenutbildningen

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 12. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub18 yrkande 10, 2001/02:Ub221 yrkande 23, 2001/02:Ub285 yrkandena 1 och 2, 2001/02:Ub547 yrkande 4 och 2001/02:Ub549 yrkande 5.

Ställningstagande

I frågan om **riksrekrytering till gymnasieskolan** är vår bestämda uppfattning den att elevers rätt att välja en fristående gymnasieskola skall behållas, oavsett i vilken kommun skolan ligger. I stället för att inskränka valfriheten med hänvisning till vad som gäller för kommunala gymnasieskolor bör politiken gå i motsatt riktning, dvs. möjligheter bör öppnas för eleverna att också söka gymnasieutbildning i kommunala skolor utanför hemkommunen. Det är enligt vår mening orimligt med en ordning som medför att tur eller elevens bostadsadress är avgörande för antagning till en gymnasieskola. Ett fritt val av program eller inriktning inom gymnasieskolan bör tillåtas såväl inom en kommun som mellan olika kommuner. Skollagen bör ändras så att en elevs hemkommun blir skyldig att betala ersättning för elevens gymnasieutbildning i annan kommun, också om utbildningen erbjuds i hemkommunen.

Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 13, 2001/02:Ub233 yrkande 23, 2001/02:Ub447 yrkande 23 och 2001/02:Ub483 yrkande 5, bifaller delvis motionerna 2001/02:Ub221 yrkande 26 och 2001/02:Ub345 yrkande 2 samt avslår motion 2001/02:A317 yrkande 16.

Valet att studera som vuxen måste utgå från individen. Om en person väljer komvux, folkhögskola, studieförbund eller en privat utbildning inom eller utom den egna kommunen må vara hans eller hennes ensak. Vi anser därför att **fristående skolor inom vuxenutbildningen** skall få etableras, med regler som motsvarar dem som gäller för de fristående grund- och gymnasieskolorna. Därmed kommer man också ifrån den egendomliga situation som råder i dag att det är en kommunal rektor som skall utfärda betygskortet, även när det är lärare hos en annan anordnare som har undervisat och examinerat eleven. Vad vi här har anfört bör riksdagen med bifall till motionsyrkandena i ärendet tillkännage för regeringen som sin mening.

13. Riksrekrytering till gymnasieskolan, m.m. (punkterna 27 och 29) – v

av Britt-Marie Danestig (v) och Lennart Gustavsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkterna 27 och 29 borde ha följande lydelse:

27. Riksrekrytering till gymnasieskolan m.m.

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 13. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:A317 yrkande 16 samt avslår motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 13, 2001/02:Ub221 yrkande 26, 2001/02:Ub233 yrkande 23, 2001/02:Ub345 yrkande 2, 2001/02:Ub447 yrkande 23 och 2001/02:Ub483 yrkande 5.

29. Rätten att välja skola

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 13. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:A317 yrkande 15 samt avslår motionerna 2001/02:Ub15 yrkande 2, 2001/02:Ub233 yrkande 9, 2001/02:Ub332 yrkande 7, 2001/02:Ub345 yrkande 1, 2001/02:So501 yrkande 2 och 2001/02:So637 yrkande 3.

Ställningstagande

Vi vill i anslutning till pågående överväganden om **riksrekrytering till gymnasieskolan** framföra vår uppfattning att en närhetsgaranti skall införas inom gymnasieskolan. Kommunen skall garantera att alla elever som söker till ett nationellt program erbjuds plats i närmaste gymnasieskola som har det sökta programmet, så långt platserna räcker. Detta bör riksdagen med bifall till motion 2001/02:A317 yrkande 16 tillkännage för regeringen som sin mening. Övriga motionsyrkanden i frågan om riksrekrytering bör avslås.

Var man går i skola är hårt knutet till klassbakgrund och etnisk bakgrund. Det **fria skolvalet** förstärker den redan rådande segregationen. Huvudregeln bör därför vara att eleverna erbjuds plats i grundskolan enligt närhetsprincipen. Föräldrar och elever bör dock ges möjlighet att komma in med alternativa önskemål, som bör tillgodoses så långt det är möjligt. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:A317 yrkande 15 och avslår övriga motionsyrkanden i ärendet.

14. Elevantal vid start av fristående skola (punkt 34) – kd

av Yvonne Andersson (kd) och Erling Wälivaara (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 34 borde ha följande lydelse:

34. Elevantal vid start av fristående skola

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 14. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub18 yrkande 2, 2001/02:Ub547 yrkande 2 och 2001/02:N265 yrkande 14.

Ställningstagande

Många byskolor i glesbygden hotas av stängning på grund av vikande elevunderlag, vilket kan medföra att barnen får lång resväg till närmaste tätortsskola. Ett bättre alternativ än nedläggning kan vara att starta en fristående skola, t.ex. i form av ett föräldrakooperativ. Genom lokalt engagemang och okonventionella lösningar kan byskolan räddas kvar trots lågt elevantal. Vi anser därför att dispens från skollagens regler om visst minsta elevantal för

godkännande av fristående grundskola alltid skall medges för att ge reella möjligheter att starta fristående skolor i glesbygdsområden. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionsyrkandena i ärendet.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i yttrandet.

1. Behörighet för waldorflärare m.m. (punkt 7) – m, kd

av Beatrice Ask (m), Yvonne Andersson (kd), Per Bill (m), Erling Wälivaara (kd), Catharina Elmsäter-Svärd (m) och Anders Sjölund (m).

När det gäller huvudmannens skyldighet att använda lärare med för verksamheten adekvat utbildning är vår grundinställning att samma regler skall gälla oavsett om skolan drivs av kommunen eller är fristående. Vi är överens med de andra borgerliga partierna om vikten av att waldorfläroartutbildningen vid Rudolf Steinerhögskolan blir erkänd och får statlig finansiering. Det finns en gemensam borgerlig reservation om detta i utskottets budgetbetänkande (2001/02:UbU1).

2. Förklaring om rätt till bidrag (punkt 9) – v

av Britt-Marie Danestig (v) och Lennart Gustavsson (v).

För att kunna utveckla demokratin och motverka intolerans och fördomar är det viktigt att skapa mötesplatser för människor med olika social och etnisk bakgrund. Skolan skall vara en sådan mötesplats. Därför innebär skolor på religiös eller etnisk grund en form av uppdelning som är negativ. Vidare menar vi att i princip skall en fristående skola endast vara berättigad till bidrag om den innebär ett pedagogiskt tillskott till den kommunala skolan.

3. Statlig tillsyn av fristående skolor (punkt 20) – m

av Beatrice Ask (m), Per Bill (m), Catharina Elmsäter-Svärd (m) och Anders Sjölund (m).

Tillsyn av att fristående skolor efterlever de regler som gäller för skolverksamheten skall enligt vår mening även i fortsättningen ligga på Skolverket. Vi anser att det dessutom är viktigt att utveckla en oberoende utvärdering av skolornas verksamhet. För detta behövs det ett kvalitetsinstitut som har en mer självständig ställning och kan svara för en fristående kvalitetsuppföljning. I utskottets budgetbetänkande finns en reservation i denna fråga (bet. 2001/02: UbU1).

4. Införandet av en nationell skolpeng (punkt 30) – fp

av Ulf Nilsson (fp).

Kommunaliseringen av skolväsendet har inte varit lyckad. Fler hierarkier har införts och den pedagogiska professionens inflytande har minskat till förmån för kommunalpolitikerna och kommunaltjänstemäns. Likvärdigheten i fråga om ekonomiska resurser och kvalitetsarbete har inte kunnat upprätthållas. Dessutom är det svårt att utveckla verklig valfrihet i ett system där olika kommuner har olika ersättningssystem. Folkpartiet anser att valfrihet skall finnas mellan kommunala skolor, fristående skolor och skolor i annan kommun. En sådan valfrihet förutsätter en skolpeng som följer eleven.

Folkpartiet röstade emot kommunaliseringen av skolan. Nu har så många år gått att man kan se de negativa konsekvenserna av kommunaliseringen. Enligt Folkpartiet borde staten överta det ekonomiska ansvaret för skolans pedagogiska verksamhet. En nationell skolpeng skall utvecklas, som garanterar likvärdighet, lärarnas professionalitet och eleverns och föräldrars valfrihet. En sådan skolpeng måste konstrueras efter principen att resurser skall fördelas efter behov. Elever med annat modersmål, skolor med sociala utmaningar, funktionshindrade elever m.fl. måste tillförsäkras större resurser.

Jag avstår från att reservera mig i detta betänkande. Folkpartiet arbetar för närvarande med en modell för nationell skolpeng och återkommer med förslag till riksdagen om nya finansieringsformer för skolan.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I proposition 2001/02:35 Fristående skolor föreslår regeringen att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).

Lagförslaget finns i *bilaga 2* till detta betänkande.

Motioner

Följdmotioner

2001/02:Ub12 av Sten Tolgfors (m):

Riksdagen beslutar att avslå proposition 2001/02:35 Fristående skolor.

2001/02:Ub13 av Jeppe Johnsson och Lars Björkman (m):

Riksdagen avslår proposition 2001/02:35 Fristående skolor i dess helhet.

2001/02:Ub14 av Roy Hansson och Björn Leivik (m):

Riksdagen avslår regeringens förslag i proposition 2001/02:35 Fristående skolor.

2001/02:Ub15 av Beatrice Ask m.fl. (m):

1. Riksdagen avslår regeringens förslag i proposition 2001/02:35 Fristående skolor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätten att välja skola.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om frivilliga avgifter och föräldrainsatser i skolan.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om resurser för elever med behov av särskilt stöd.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lärarkompetens och pedagogiskt ansvar.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fristående skolor och undervisning på entreprenad.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regler för godkännande av och förklaring om rätt till bidrag för fristående skolor.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att godkännande av fristående skolor och förklaring av bidrag skall göras av Skolverket.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bidragsprinciper för fristående grundskolor.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bidragsprinciper för fristående gymnasieskolor.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillsyn, uppföljning och utvärdering.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fristående gymnasieskolors möjlighet att erbjuda undervisning inom ramen för IP-programmet.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om riksrekrytering till gymnasieskolan.

2001/02:Ub16 av Sofia Jonsson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att anmälnings- och köavgifter som enbart handlar om direkta administrationskostnader bör vara möjliga för fristående skolor att ta ut.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en tydlig redovisning av hur ersättningen till fristående skolor skall kunna minskas med hänvisning till skolpliktskostnaderna.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge fristående skolor möjlighet att ta emot elever med behov av särskilt stöd på samma villkor som en kommunal skola.
4. Riksdagen avslår regeringens förslag till förändring i skollagen avseende grunderna för bedömning om ett beslut om bidragsrätt för fristående skolor.
5. Riksdagen avslår regeringens förslag om en särskild nämnd inom Skolverket som skall inrättas för att besluta i ärenden om godkännande av och bidrag till fristående skolor.
6. Riksdagen avslår regeringens förslag till ny beräkningsmodell för bidrag till fristående gymnasieskolor.
7. Riksdagen begär hos regeringen en utredning om principer för att beräkna ersättning till en fristående gymnasieskola.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av ett nationellt kvalitetsinstitut med uppgift att vara ansvarigt för utvärdering och uppföljning för såväl kommunala som fristående skolor.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjlighet att inrätta det individuella programmet vid fristående gymnasieskolor.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en kontrollstation för att se om förändringarna av behörighetskrav på lärare fungerar som det var tänkt.

2001/02:Ub17 av Matz Hammarström m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fristående skolors rätt till bidrag från kommunen för åtagande att hantera ansökningar och antagning till skolan.
2. Riksdagen godkänner vad som anförs i motionen om tillämpningen av den i avsnitt 6.2 i propositionen föreslagna ändringen i skollagen rörande lärares behörighet och anställningsvillkor.
3. Riksdagen avslår regeringens förslag (i avsnitt 6.3) om ändring i skollagen såvitt gäller Skolverkets prövning av bidragsrätt till fristående grundskola eller särskola samt till fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att utarbeta och ge anvisningar för utformningen av fristående skolors ansökan om bidragsrätt och kommunernas konsekvensbeskrivningar med anledning av ansökan om bidragsrätt, i syfte att förbättra underlaget för Skolverkets beslut i berörda ärenden.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att en särskild nämnd inte bör inrättas vid Skolverket (avsnitt 7.2) enligt vad i motionen anförs.
6. Riksdagen avslår förslaget om införande av avgift för Skolverkets prövning av fristående skolors ansökningar om godkännande och bidragsrätt (avsnitt 7.3).
7. Riksdagen avslår förslaget om tillägg i skollagen om hur bidraget till fristående grundskolor och särskolor skall bestämmas med hänsyn till kommunens ansvar, enligt vad som anförs i motionen i denna del (avsnitt 8.1).
8. Riksdagen avslår, med hänvisning till vad som anförs i motionen i denna del, förslaget om tillägg i skollagen om hur bidraget till fristående gymnasieskolor skall bestämmas med hänsyn till kommunens ansvar (avsnitt 8.2.1).
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utarbetande av ett enhetligt redovisningssystem för kostnader vid olika program vid kommunala gymnasieskolor och att Skolverket skall sammanställa och redovisa kostnader enligt detta system för alla kommunala gymnasieskolors program samt att denna sammanställning skall utformas så att den utgör ett bra och lätt åtkomligt underlag för fristående gymnasieskolors fakturering till elevernas hemkommuner.
10. Riksdagen avslår förslaget om tillägg i skollagen rörande kommuners skyldighet att följa upp och utvärdera verksamheten vid fristående skolor i kommunen (avsnitt 9.2).

11. Riksdagen tillkännager för regeringen vad i motionen anförs om utarbetande av riktlinjer för kommunala skolors och fristående skolors ekonomiska redovisning i syfte att få jämförbara redovisningar för landets alla skolor.

2001/02:Ub18 av Erling Wälivaara m.fl. (kd):

1. Riksdagen avslår regeringens förslag i proposition 2001/02:35 Fristående skolor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om dispens från kravet på lägsta elevantal.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om anmälnings- och köavgifter för direkta administrativa kostnader.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om likvärdiga förutsättningar angående mervärdesskatt.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om elever i behov av särskilt stöd.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bidrag till fristående skolor.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att invänta de anförda utredningarna innan ett nytt förslag läggs om bidragsprinciper för fristående gymnasieskolor.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppföljning och utvärdering av fristående skolor skall utföras av Skolverket, men att fristående skolor skall erbjudas att delta i kommunens uppföljnings- och utvärderingssystem.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fristående gymnasiers rätt att bedriva individuella program.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fristående skolors rätt att bedriva vuxenutbildning.

2001/02:Ub19 av Ulf Nilsson m.fl. (fp):

1. Riksdagen avslår regeringens förslag om att en särskild nämnd med bl.a. kommunala representanter bör inrättas för att besluta om godkännanden av och bidrag till fristående skolor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppföljning och utvärdering av fristående skolor skall göras på nationell nivå, men att fristående skolor skall erbjudas att delta i kommunens uppföljnings- och utvärderingssystem.
3. Riksdagen avslår regeringens förslag om att en fristående skola varje år måste skicka sin kvalitetsredovisning till den kommun där skolan är belägen.

4. Riksdagen avslår regeringens förslag om att vidga möjligheterna för Skolverket att inte bevilja bidrag till en fristående skola.
5. Riksdagen avslår regeringens förslag om att fristående skolor skall tvingas att lämna in ekonomiska redovisningar till kommunen där skolan är belägen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en nationell skolinspektion skall inrättas, som skall svara för utvärdering och tillsyn av såväl kommunala som fristående skolor.
7. Riksdagen avslår regeringens förslag om ett tillägg i kollagen innebärande att kommunerna skall följa upp och utvärdera fristående skolors verksamhet.
8. Riksdagen avslår regeringens förslag till bidragsprinciper för fristående gymnasieskolor.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tydliga redovisningar för kommunernas skolkostnader skall utvecklas.
10. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med en tydlig redovisning av i vilken mån ersättningen till fristående grundskolor skall kunna minskas med hänvisning till skolpliktskostnaderna.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att fristående skolor skall ges möjlighet att anordna alla de program som kommunala skolor kan anordna.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en lärarlegitimation.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en utredning om vinstutdelning i skolor är obehövlig.

Motioner från allmänna motionstiden

2001/02:Ub221 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att även vuxenutbildning bör kunna erbjudas av fristående utbildningsenheter.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om underlättande av etablering av fristående gymnasieskolor.
26. Riksdagen beslutar om ändring av 5 kap. 24 § 1 skollagen så att elevens hemkommun blir skyldig att betala ersättning för elevs utbildning i annan kommun också om utbildningen erbjuds av hemkommunen.

2001/02:Ub222 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om spjutspetskolor mot segregation.

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att villkoren för fristående skolor inte får försämrats.

2001/02:Ub233 av Bo Lundgren m.fl. (m):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stimulera ett aktivt val av skola.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skolors självständighet.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätt att välja gymnasieskola.

2001/02:Ub285 av Jeppe Johnsson och Elizabeth Nyström (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fristående skolor för vuxenstuderande med rätt att sätta betyg.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge vuxenelever rätt att välja utbildningsanordnare.

2001/02:Ub289 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om friskolornas betydelse för utvecklingen av skolans arbetsformer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att varje skola bör ha rätt att anställa den person de tycker är mest lämpad som lärare.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att tillgången till friskolor är bra för barn med särskilda behov.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om dagens regler för finansiering av friskolor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om momsreglerna för friskolor.

2001/02:Ub291 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att inte ett enda barn kommer att gå ur skolan med bättre kunskaper genom att friskolor förbjuds att göra vinst.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att varje friskola självständigt skall kunna besluta om vad ett eventuellt överskott skall användas till.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att inget barn skall tvingas gå i en sämre skola för att kommunala skolor skall skyddas från konkurrens.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att endast utbildningens kvalitet och inte skolors huvudman bör spela roll vid bedömningen av skolor.

2001/02:Ub322 av Sofia Jonsson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa etableringsfrihet för förskolor.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att reglerna för betyg skall vara lika oavsett skolhuvudman.

2001/02:Ub327 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att ju bredare skolans utbud blir genom individuella skolors profilering, desto fler barn och ungdomar kommer att finna sig till rätta och göra väl ifrån sig i skolan.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att om varje skola finner sitt område att bli särskilt duktig på kommer kvaliteten i det samlade skolsystemet att öka.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att skolors profilering kan utgöra ett incitament för vidareutbildning för lärare.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att skolplacering av barn lika naturligt skall kunna ske efter vilken pedagogisk inriktning som ligger nära barnen som efter skolans geografiska närhet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om vikten av fritt skolval för att säkerställa landsbygdsskolors överlevnad.

2001/02:Ub332 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om en nationellt finansierad och garanterad möjlighet att välja skola för alla barn, i enlighet med vad som i motionen anförs.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om de orimliga skillnaderna i elevkostnader mellan landets kommuner.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att nationell skolpeng garanterar barnen att deras skola får tillräckliga resurser för att möta just deras behov.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om det fria skolvalets betydelse för skolan i socialt utsatta områden.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om segregationsproblemen i den kommunala skolan.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att skolpengen bör kunna vara delbar mellan olika skolor.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om barns och föräldrars rätt att söka sig till goda skolor och att välja bort dåliga skolor.

2001/02:Ub343 av Mikael Oscarsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att garantera ekonomisk rättvisa åt friskolorna.

2001/02:Ub345 av Catharina Elmsäter-Svärd (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om breddat begrepp av basplacering.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om riksintag för alla gymnasieskolor.

2001/02:Ub368 av Carina Hägg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skydd för personal vid fristående skolor.

2001/02:Ub406 av Sonja Fransson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att frågan om barns rätt att välja skola uppmärksammas i samband med den pågående översynen av skollagen.

2001/02:Ub413 av Tuve Skånberg (kd):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag som innebär att särskolebarn i friskola får behålla rätten till skolskjuts.

2001/02:Ub447 av Ulla-Britt Hagström m.fl. (kd):

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att rätten att välja skola skall vara grundläggande och friskolor skall ha samma ersättning som offentliga skolor.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att fristående gymnasieskolor ges rätt att anordna individuella program.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att elever ges valfrihet att söka gymnasieprogram eller enskilda kurser utanför sin hemkommun.

2001/02:Ub483 av Beatrice Ask m.fl. (m):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om elevers rätt att välja gymnasieskola.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regler för fristående gymnasieskolor.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en särskild översyn vad avser fristående skolors möjligheter att köpa utbildningstjänster.

2001/02:Ub511 av Henrik Landerholm (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att huvudmannens juridiska status (associationsform) inte heller i framtiden skall påverka möjligheten att få tillstånd och rätt till bidrag för fristående skolor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avvisa idén om en särskild nämnd under Skolverket för prövning av nya ansökningar vad gäller tillstånd och rätt till bidrag för fristående skolor.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regler för vilken ”skolpliktskostnad” som är rimlig för kommuner att ta ut.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inte skärpa reglerna vad gäller tillstånd och rätt till bidrag för fristående skolor.

2001/02:Ub547 av Erling Wälivaara m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lika momsvillkor för fristående skolor och kommunala skolor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att dispens från lägsta elevantal vid ansökan om att starta friskola i glesbygdsområden skall vara möjlig.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fristående gymnasiers rätt att bedriva det individuella programmet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjlighet att starta fristående skolor för kommunal vuxenutbildning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om villkoren för de fristående skolorna.

2001/02:Ub548 av Gunilla Tjernberg m.fl. (kd):

3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram ett förslag om ny lagstiftning som leder till etableringsfrihet inom förskoleverksamheten.

2001/02:Ub549 av Yvonne Andersson m.fl. (kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om friskolor inom vuxenutbildningen.

2001/02:Sk288 av Bo Lundgren m.fl. (m):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hur friskolereformen i kombination med en nationell skolpeng ökar möjligheterna att bevara och utveckla skolor i lands- och glesbygd.

2001/02:Sk426 av Cristina Husmark Pehrsson (m):

Riksdagen begär att regeringen snarast återkommer till riksdagen med förslag om att likställa den offentliga skolan och friskolan vad gäller skattefrihet för utbildning.

2001/02:Sf392 av Alf Svensson m.fl. (kd):

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av alternativ barnomsorg och etableringsmöjligheter för sådan.

2001/02:Sf400 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skolans roll i arbetet för att bryta segregationen.

2001/02:So501 av Agne Hansson m.fl. (c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätten att välja skola.

2001/02:So637 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om valfrihet inom skolan.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad egenmakt för människor i utsatta bostadsområden, exempelvis invandrare, och inrättandet av s.k. magnetskolor.

2001/02:N224 av Bo Lundgren m.fl. (m):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det fria skolvalet.

2001/02:N265 av Ulf Björklund m.fl. (kd):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om byskolans betydelse och möjligheter till särskild dispens från lägsta elevantal vid start av friskola i glesbygdsområden.

2001/02:N313 av Marietta de Pourbaix-Lundin m.fl. (m):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att stärka valfriheten i skolan, barnomsorgen och vården.

2001/02:A317 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att fristående skolor endast skall vara berättigade till bidrag i de fall då de innebär ett pedagogiskt tillskott till den kommunala skolan.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om närhetsprincipen inom grundskolan.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om närhetsgaranti inom gymnasieskolan.

2001/02:Bo323 av Karin Pilsäter m.fl. (fp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skolan som murbräcka mot segregation.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

BILAGA 3

Utskottets lagförslag

Av utskottet föreslagna ändringar i regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

*Regeringens förslag**Utskottets förslag***2 b kap.**

10 b §

Hemkommunen skall till en fristående skola som motsvarar grundskolan eller särskolan lämna bidrag för varje elev som deltar i utbildningen. Bidraget skall bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna förskoleklassen. *När bidraget bestäms skall hänsyn tas till skolans åtagande och elevens behov samt kommunens ansvar för att bereda utbildning i förskoleklass åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan.*

Kommunen är dock inte skyldig att lämna bidrag för den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året eller för elev som tas emot före höstterminen det år eleven fyller sex år. Har en elev ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i första stycket betala det belopp som regeringen har föreskrivit.

9 kap.

6 a §

En godkänd fristående skola som motsvarar särskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet *vid en helhetsbedömning, varvid bl.a. skolans storlek och geografiska läge skall beaktas*, skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen

En godkänd fristående skola som motsvarar särskolan skall av Statens skolverk förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i tredje stycket. Förklaring skall dock inte lämnas, om skolans verksamhet skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

*Regeringens förslag**Utskottets förslag*

eller skolan tar ut avgifter i strid med 7 §.

För att en nystartad skola skall ha rätt till bidrag gäller att skolan har ansökt om att bli godkänd före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Motsvarande gäller, om en skola har godkänts för utbildning för vissa årskurser och ansöker om att bli godkänd för ytterligare årskurser.

För varje elev som genomgår utbildning motsvarande den som ges i särskolan lämnas bidrag av hemkommunen. Bidraget skall bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna särskolorna. *När bidraget bestäms skall hänsyn tas till skolans åtagande och elevens behov samt kommunens ansvar för att bereda särskoleutbildning åt samtliga barn i kommunen som har rätt till sådan.* Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

För varje elev som genomgår utbildning motsvarande den som ges i särskolan lämnas bidrag av hemkommunen. Bidraget skall bestämmas *med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov* efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna särskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Vad som sägs i första-tredje styckena gäller inte de fristående skolor för vilka huvudmannen skriftligen har avstått från medeltilldelning. Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i tredje stycket betala det belopp som regeringen har föreskrivit.

8 a §

För varje elev som genomgår sådan utbildning som avses i 8 § lämnas bidrag av hemkommunen. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Om utbildningen i bidragshänseende har hänförts till ett sådant nationellt program som elevens hemkommun anordnar, skall bidraget bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet i de egna gymnasieskolorna. När bidraget bestäms skall hänsyn tas till den fristående skolans åtagande och elevens behov *samt kommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning åt samtliga ungdomar i kommunen som har rätt till sådan.* Om en elev har ett omfattande behov

Om utbildningen i bidragshänseende har hänförts till ett sådant nationellt program som elevens hemkommun anordnar, skall bidraget bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet i de egna gymnasieskolorna. När bidraget bestäms skall hänsyn tas till den fristående skolans åtagande och elevens behov. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller eko-

Regeringens förslag

av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Om elevens hemkommun inte anordnar ett sådant program som avses i andra stycket, men den kommun där den fristående skolan är belägen (lägeskommunen) gör det, skall bidraget bestämmas efter samma grunder som lägeskommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet i lägeskommunens gymnasieskolor. Hemkommunen skall ta hänsyn till den fristående skolans åtagande och elevens behov *samt hemkommunens ansvar för att bereda gymnasieutbildning åt samtliga ungdomar i kommunen som har rätt till sådan*. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

I andra fall än som avses i andra och tredje styckena, skall elevens hemkommun betala det belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämt har föreskrivit. För en elev som har ett omfattande behov av särskilt stöd skall kommunen därutöver lämna ett extra bidrag. Kommunen är dock inte skyldig att lämna extra bidrag, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Kommunens skyldighet att lämna bidrag till skolan gäller inte, om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elevs utbildning. Om bidraget avser en asylsökande elev eller en annan elev som vistas i Sverige under liknande omständigheter, skall kommunen i stället för vad som anges i andra-fjärde styckena betala det belopp som regeringen har föreskrivit särskilt.

Utskottets förslag

ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Om elevens hemkommun inte anordnar ett sådant program som avses i andra stycket, men den kommun där den fristående skolan är belägen (lägeskommunen) gör det, skall bidraget bestämmas efter samma grunder som lägeskommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet i lägeskommunens gymnasieskolor. Hemkommunen skall ta hänsyn till den fristående skolans åtagande och elevens behov. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.